

**ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΣΥΣΤΗΜΑΤΩΝ
ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ**

**ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ: «ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ
ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΕΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΠΟΥ
ΠΡΟΣΦΕΡΟΥΝ ΣΕ ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ»**

ΤΗΣ ΣΠΟΥΔΑΣΤΡΙΑΣ: ΕΙΡΗΝΗΣ – ΚΥΡΙΑΚΗΣ ΓΚΕΚΑ

ΕΠΟΠΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

ΣΙΝΔΟΣ, 2014

Περιεχόμενα

Πίνακας Ακρωνύμων και Συντομογραφιών.....	4
Ευχαριστίες.....	5
Εισαγωγή.....	6
Θεωρητικό Πλαίσιο.....	7
1. Η δυσκολία του ορισμού της έννοιας «αναπηρία»	7
1.1 Νομοθετικό πλαίσιο.....	8
2. Ορισμός της αναπηρίας.....	9
2.1 Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές με ειδικές ανάγκες κατά τη διάρκεια φοίτησής τους.....	10
2.2 Υπηρεσίες για την πρόσβαση στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.....	11
3. Κοινωνική Αλληλεπίδραση.....	12
3.1 Κοινωνική Αλληλεπίδραση μεταξύ αναπήρων και μη αναπήρων.....	12
4. Ορισμός της ένταξης.....	14
4.1 Διασάφηση των όρων ένταξη και ενσωμάτωση.....	14
4.2 Ορισμός.....	14
5. Η αναγκαιότητα της ένταξης.....	15
Βιβλιογραφική Επισκόπηση.....	16
1. Σαν Φρανσίσκο.....	16
2. Αμερική.....	19
3. Ηνωμένο Βασίλειο.....	23
4. Ελλάδα.....	25
Μεθοδολογία.....	30
1. Πληθυσμός της έρευνας.....	30
2. Δείγμα.....	30
3. Συλλογή δεδομένων.....	31
Αποτελέσματα.....	32
Συμπεράσματα.....	39
Παράρτημα.....	41

Ελληνική Βιβλιογραφία.....	50
Ξένη Βιβλιογραφία.....	52

Πίνακας Ακρωνύμων και Συντομογραφιών

A.M.E.A	Άτομα Με Ειδικές Ανάγκες
ΦμεΑ	Φοιτητές με Αναπηρία
ΑΜΑ	Άτομα Με Αναπηρία
A.Y.	Αγωγή Υγείας
Δ.Σ.	Διοικητικό Συμβούλιο
M.M.E.	Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
A.E.I.	Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
T.E.I.	Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα
ΥΤ	Υποστηρικτικές Τεχνολογίες
Π.Ο.Υ.	Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας
Ppt	Power point

Ευχαριστίες

Για την στήριξη που μου προσέφεραν σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης της πτυχιακής μου εργασίας, αλλά και σε όλη τη διάρκεια των σπουδών μου, θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά την οικογένειά μου καθώς και τον επόπτη καθηγητή μου, κύριο Γιώργο Χριστοδούλου ο οποίος με βοήθησε με τις συμβουλές, την καθοδήγησή του και την υπομονή του. Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω όσους συμμετείχαν στην πραγματοποίηση της έρευνας, οι οποίοι συνέβαλαν το να ολοκληρωθεί το εργαστηριακό μέρος της εργασίας μου.

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία έχει ως κεντρικό της θέμα τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι Ελληνικές Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες στους φοιτητές με ειδικές ανάγκες. Αφορμή για το θέμα αυτό στάθηκε ένα νέο σχετικά site, το AMELib (<http://www.amelib.gr/>) το οποίο είναι ακόμη σε πολύ πρώιμο στάδιο. Ουσιαστικά τώρα οργανώνεται και σκοπό του θα έχει την παροχή προσβάσιμων βιβλίων σε όλους τους δικαιούχους έντυπο – ανάπηρους χρήστες των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών της χώρας μέσω διαδικτύου. Το συγκεκριμένο site αποτελεί επίσης και την πρώτη προσπάθεια δημιουργίας συλλογικού διαδικτυακού δημόσιου καταλόγου.

Με αφορμή τα παραπάνω, θα γίνει μια καταγραφή, περιγραφή και παρουσίαση των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, οι οποίες συμπεριλαμβάνουν στις υπηρεσίες τους τα άτομα με ειδικές ανάγκες (Α.Μ.Ε.Α.) και ειδικότερα τους φοιτητές, αφού πρόκειται για ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες. Κατ' επέκταση θα γίνει παρουσίαση του είδους των υπηρεσιών που προσφέρουν, με ποια μέσα, ποιους τρόπους και ποιες ακόμη δυνατότητες προσφέρουν στα άτομα αυτά.

Επίσης θα γίνει μια παρουσίαση – αναφορά σε ανάλογες έρευνες, είτε άλλων χωρών είτε παλαιότερων δημοσιεύσεων, που σχετίζονται με τις υπηρεσίες που προσφέρονται στα άτομα με ειδικές ανάγκες από τις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και ουσιαστικά γίνεται μια προσπάθεια σύγκρισης με τα δεδομένα που επικρατούν τη συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Θεωρητικό πλαίσιο

1. Η δυσκολία του ορισμού της έννοιας «αναπηρία»

Όταν θέλουμε να ορίσουμε τι είναι αναπηρία, αντιλαμβανόμαστε από την καθημερινή μας ζωή και εμπειρία ότι δεν είναι και τόσο εύκολο, αφού ο καθένας μας κάτω από την έννοια αναπηρία καταλαβαίνει κάτι εντελώς το διαφορετικό. Ο παιδαγωγός έχει έναν ορισμό για την αναπηρία διαφορετικό απ' αυτόν του γιατρού και ο γιατρός διαφορετικό απ' αυτόν του ψυχολόγου, του κοινωνιολόγου κλπ.

Τις ίδιες δυσκολίες ορισμού της αναπηρίας τις βρίσκουμε και στα νομοθετικά κείμενα, όπου δεν υπάρχει καμιά ξεκάθαρη και κατανοητή διατύπωση. Από τη μια γίνεται θετική αναφορά στο πρόβλημα των αναπήρων (σωματικών, νοητικών, ψυχικών κλπ). Από την άλλη όμως, όταν πρόκειται για τη συμμετοχή τους στην κοινωνία, στην εκπαιδευτική διαδικασία, στη διαδικασία παραγωγής κ.ά., τότε αναφερόμαστε αρνητικά, δηλαδή γίνεται θέμα ευρύτερων συζητήσεων με αρνητικές στάσεις και προκαταλήψεις της πλειονότητας. Έτσι έχουμε ένα ευρύτατο πλαίσιο στο οποίο θα μπορούσαμε να τοποθετήσουμε την αναπηρία. Κάπου εδώ τίθεται το ερώτημα: πρέπει άραγε να βλέπουμε την αναπηρία ως ένα σφαιρικό πρόβλημα ή μπορούμε να βλέπουμε μόνο ένα είδος αναπηρίας, δηλαδή τη νοητική, σωματική, ψυχική κλπ αναπηρία; Υπάρχουν πολλοί λόγοι για να δούμε την αναπηρία ως ένα ενιαίο και κοινό αντικείμενο, ακόμη και όταν την βλέπουμε μόνο επιφανειακά (Λιβανίου,2004).

Η αναπηρία συνιστά μια κοινωνική πραγματικότητα, στη οποία διαφορετικά άτομα, με εντελώς διαφορετικά βιώματα αλληλεπίδρασης και με εντελώς διαφορετικά είδη εκτυπώσεων στην εξέλιξή τους, κατατάχθηκαν στην κατηγορία των αναπήρων.

Θέμα κοινωνικής πραγματικότητας είναι επίσης το ότι την έννοια «αναπηρία» τη συναντούμε σε όλα τα επίπεδα: εκπαιδευτικό, κοινωνικό, οικονομικό, επαγγελματικό κ.ά. Η διαφορά έγκειται στα κριτήρια που χρησιμοποιούνται για να ορίσουν την έννοια «ανάπηρος» στο καθένα από τα επίπεδα αυτά. Επίσης την Ελλάδα η λέξη ανάπηρος σπάνια χρησιμοποιείται για κάποιον που βρίσκεται στην Τρίτη ηλικία.

Η πολυπλοκότητα, η αοριστία, η γενικότητα και οι δυσκολίες που υπάρχουν στο να οριστεί η έννοια της αναπηρίας, δεν συνεισφέρουν στην αποσαφήνιση του όρου. Αντίθετα, ενισχύουν το έδαφος για την ανάδυση κοινωνικών αναπαραστάσεων και ωραιοποιημένων παραγώγων (Καραγιάννη,2013).

1.1 Νομοθετικό Πλαίσιο

Στην Ελλάδα στη δεκαετία του '80 με τον νόμο 1143/1981 κατοχυρώνεται το δικαίωμα φοίτησης των ατόμων με ειδικές ανάγκες (ΑΜΕΑ) στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στη συνέχεια και μόλις το 2000 με προεδρικό διάταγμα (ΦΕΚ 472B'/6.4.2000) τα άτομα με αναπηρίες και χρόνιες αναπηρίες ή παθήσεις εντάσσονται σε ειδικές κατηγορίες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το ποσοστό θέσεων στα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που καλύπτεται από ειδικές κατηγορίες είναι το 3%. Ο τελευταίος νόμος του 2009 στο άρθρο 35 καθορίζει την εισαγωγή των υποψηφίων με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, αναπηρίες και χρόνια προβλήματα υγείας σε τριτοβάθμια ιδρύματα σε ποσοστό 5%, χωρίς να δώσουν πανελλήνιες γραπτές εξετάσεις, αλλά καταθέτοντας τα απαραίτητα δικαιολογητικά και πιστοποιώντας έτσι το είδος και το βαθμό της αναπηρίας τους. Ωστόσο, το κάθε πανεπιστημιακό τμήμα έχει το δικαίωμα, με αιτιολογημένη απόφαση, εγκεκριμένη από τη σύγκλητο ή το συμβούλιο, να απορρίψει φοιτητές που λόγω της φύσης της επιστήμης είναι δυσχερής γι' αυτούς η φοίτηση στο τμήμα (ΦΕΚ 156/2009). Ακόμη, με το προεδρικό διάταγμα ΦΕΚ 2544B'/30/12/2009, καθορίζεται ο τόπος εξέτασης των μαθητών είτε γραπτά είτε προφορικά και τα δικαιολογητικά που χρειάζεται να καταθέσουν (Ζώνιου – Σιδέρη,2000).

Σε άλλες χώρες η φοίτηση των ΑΜΕΑ ξεκίνησε πολύ νωρίτερα συγκριτικά με την Ελλάδα. Στην Αυστραλία και στην Αμερική νομοθετικές ρυθμίσεις από το 1970 έως το 1990 καθορίζουν τη φοίτηση των ΑΜΕΑ σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης. Στην Κύπρο επίσης η νομοθεσία του 2001 υπαγορεύει εκπαιδευτικές ρυθμίσεις για την πρόσβαση των φοιτητών με ειδικές ανάγκες (ΦμΕΑ) σε ιδιωτικά και δημόσια τριτοβάθμια ιδρύματα και περιγράφει προσαρμογές που πρέπει να εφαρμόσουν ως προς τη φυσική πρόσβαση των φοιτητών, τον τρόπο αξιολόγησης και τη χρήση τεχνολογικών μέσων (Αγγελοπούλου – Σακαντάμη,2002).

2. Ορισμός της αναπηρίας

Για τον ορισμό της έννοιας της αναπηρίας υπάρχουν πολλοί και διαφορετικοί ορισμοί που πηγάζουν από διαφορετικές ιδεολογικές και πολιτικές αντιλήψεις αλλά και από διαφορετικές πολιτικές θεώρησης του προβλήματος. Σύμφωνα με την Ζώνιου – Σιδέρη (2000) η χρήση της έννοιας της στην κοινωνία, κατά την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας, άτομα με ειδικές ανάγκες θεωρούνται όλα τα άτομα που εμφανίζουν σοβαρή μειονεξία που προκύπτει από φυσική ή διανοητική βλάβη. Σε σχέση με αυτή τη θεώρηση υιοθετήθηκε και η παρακάτω ταξινόμηση:

- Το *μειονέκτημα*, το οποίο η Π.Ο.Υ. ορίζει ως «κάθε απώλεια ουσίας ή αλλοίωσης μιας δομής ή μιας ψυχολογικής ή ανατομικής λειτουργίας».
- Η *ανικανότητα*, που «αντιστοιχεί σε κάθε μερική ή ολική ελάττωση της ικανότητας να επιτελούμε μια δραστηριότητα με ένα συγκεκριμένο τρόπο ή μέσα στα όρια που θεωρούνται ως φυσιολογικά για έναν άνθρωπο».
- Το *ελάττωμα*, που έρχεται σ' ένα δεδομένο άτομο ως αποτέλεσμα μιας ανεπάρκειας ή μιας ανικανότητας που περιορίζει ή απαγορεύει την εκπλήρωση ενός φυσιολογικού ρόλου που είναι ομαλός για το άτομο αυτό.

Με δεδομένο ότι η νομοθεσία της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθετείται και ως εθνική νομοθεσία από τα κράτη - μέλη της, συνεπώς και από την Ελλάδα, σύμφωνα με την πιο πάνω ορισθείσα έννοια, Άτομα με Ειδικές Ανάγκες θεωρούνται αυτά που έχουν κάποιο μειονέκτημα, κάποια ανικανότητα ή κάποιο ελάττωμα. Όπως γίνεται αντιληπτό η Π.Ο.Υ. δεν μας δίνει έναν ξεκάθαρο και κατανοητό όρο της αναπηρίας που θα μπορούσε να υιοθετηθεί από όλα τα κράτη – μέλη, ώστε να υπάρχει ένα κοινό σημείο για συζήτηση.

Ένας σχετικά πρόσφατος ορισμός του συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφέρει πως: «..ο όρος άτομα με ειδικές ανάγκες περιλαμβάνει τα άτομα με σοβαρές ανεπάρκειες ή μειονεξίες που οφείλονται σε σωματικές βλάβες, συμπεριλαμβανομένων και των βλαβών των αισθήσεων, ή σε διανοητικές ή ψυχικές βλάβες, οι οποίες περιορίζουν ή αποκλείουν την εκτέλεση δραστηριότητας ή λειτουργίας, η οποία θεωρείται κανονική για έναν άνθρωπο» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1996).

2.1 Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι φοιτητές με ειδικές ανάγκες κατά τη διάρκεια φοίτησής τους

Οι φοιτητές με ειδικές ανάγκες (ΦμΕΑ) αντιμετωπίζουν αρκετές δυσκολίες κατά τη διάρκεια της φοίτησής τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αρχικά, δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στο νέο εκπαιδευτικό περιβάλλον, αισθάνονται ανασφαλείς και διακατέχονται από άγχος και χαμηλή αυτοεκτίμηση. Επιπλέον, προτιμούν να μην ενημερώνουν για τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν ή να ζητούν βοήθεια και όταν αυτό συμβαίνει, δεν είναι σε θέση να περιγράψουν με σαφήνεια στους καθηγητές ή τους συμμαθητές τους, τις δυσκολίες τους. Αυτό συμβαίνει γιατί έχουν συνηθίσει από την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση να βρίσκονται σε μικρές ομάδες διδασκαλίας και να έχουν καθημερινή ανατροφοδότηση ενώ στο πανεπιστήμιο έχουν να συνεργαστούν με περισσότερα άτομα. Ένα ακόμη πρόβλημα είναι ότι δυσκολεύονται να οργανώσουν το χρόνο για τη μελέτη τους (Ζώνιου – Σιδέρη, 2011).

Η φυσική πρόσβαση των φοιτητών με κινητικά προβλήματα στους χώρους του πανεπιστημίου, αίθουσες, βιβλιοθήκη και λέσχη είναι ως επί το πλείστον προβληματική. Σε πολλά ακαδημαϊκά ιδρύματα υπάρχει έλλειψη ανελκυστήρων, ραμπών και εισόδων – εξόδων για άτομα με ειδικές ανάγκες. Οι φοιτητές με σοβαρά προβλήματα όρασης και οι βαρήκοοι/κωφοί φοιτητές χρειάζεται να καταβάλουν περισσότερη προσπάθεια για να έχουν πρόσβαση στη γνώση καθώς οι διδάσκοντες δεν χρησιμοποιούν οπτικό και ακουστικό υλικό αντίστοιχα.

Επιπρόσθετα οι φοιτητές με ειδικές ανάγκες, αναφέρουν αρνητικές εμπειρίες σχετικά με τη στάση των διδασκόντων ως προς την αναπηρία τους και τις δυνατότητες τους.

Όπως προκύπτει από τη βιβλιογραφία οι ανάγκες και οι δυσκολίες των φοιτητών διαφοροποιούνται ανάλογα με το είδος της αναπηρίας τους (Ζώνιου – Σιδέρη,2011).

2.2 Υπηρεσίες για την πρόσβαση στα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Οι νομοθετικές ρυθμίσεις των τελευταίων χρόνων στοχεύουν στη βελτίωση των υπηρεσιών που προσφέρουν τα πανεπιστήμια για τη φοίτηση των φοιτητών με ειδικές ανάγκες. Έχουν γίνει προσπάθειες από τα πανεπιστημιακά ιδρύματα για ρυθμίσεις στη φυσική πρόσβαση, στην πρόσβαση στη γνώση και την τεχνολογία αλλά και στην εξεταστική και προσφέρονται υπηρεσίες συμβουλευτικής και εκπαιδευτικής υποστήριξης αλλά και επαγγελματικού προσανατολισμού. Επίσης παρέχεται διαφοροποιημένο εκπαιδευτικό υλικό, όπως βιβλία σε γραφή Braile, ηχογραφημένα βιβλία και συσκευές για να κρατούν οι φοιτητές σημειώσεις.

Αναφορικά με τη φυσική πρόσβαση αρκετά πανεπιστημιακά ιδρύματα έχουν διαμορφώσει τις απαραίτητες υποδομές για την διασφάλιση της εύκολης πρόσβασης των ΦμΕΑ στους χώρους του πανεπιστημίου. Η δομή του εξωτερικού χώρου μπορεί να περιλαμβάνει χώρο για τη στάθμευση αυτοκινήτων, μεγάλα πεζοδρόμια, ηχητικές σηματοδοτήσεις και φανάρια, ράμπες και μεγάλες σε εύρος πόρτες, μεγάλους ανελκυστήρες, προσαρμοσμένες τουαλέτες με υποδοχή για αναπηρικό αμαξίδιο και εξοπλισμό για έναν κινητικά ανάπηρο φοιτητή (Αγγελοπούλου – Σακαντάμη,2002).

3. Κοινωνική Αλληλεπίδραση

Υπό την ευρεία έννοια ο όρος «κοινωνική αλληλεπίδραση» σημαίνει την αμοιβαία επίδραση μεταξύ ατόμων με στόχο τον συντονισμό ή την προσαρμογή της συμπεριφοράς εκείνων που συμμετέχουν αναφορικά με τη συγκεκριμένη δράση της συνεργασίας μεταξύ τους. Ουσιαστικά είναι η ψυχική και κοινωνική δραστηριότητα της αμοιβαίας επιρροής των ατόμων μέσα σε μια ομάδα. Άλλοι χαρακτηρίζουν την κοινωνική αλληλεπίδραση ως ένα συνειδητό συμβάν, το οποίο κατευθύνεται από όσους συμμετέχουν. Η κοινωνική αλληλεπίδραση επιδρά συνήθως στη συμπεριφορά των ατόμων που συμμετέχουν σ' αυτήν. Όπως αναφέρει και η Ζώνιου – Σιδέρη (1998) διακρίνονται τρεις μορφές κοινωνικής αλληλεπίδρασης:

- I. Η ανύπαρκτη αλληλεπίδραση, στην οποία δεν υπάρχει καμία αμοιβαία επιρροή της συμπεριφοράς.
- II. Η ασυμμετρική – μερική αλληλεπίδραση, στην οποία η συμπεριφορά του ενός μετέχοντος επιδρά στον άλλο μερικώς, η οποία συμπεριφορά του άλλου είναι ανεξάρτητη απ' αυτόν (ασταθής αλληλεπίδραση).
- III. Η αμοιβαία – μερική αλληλεπίδραση, στην οποία η συμπεριφορά του ενός μετέχοντος επιδρά μερικώς στη συμπεριφορά του άλλου και αντίστροφα.

3.1 Κοινωνική αλληλεπίδραση μεταξύ αναπήρων και μη αναπήρων

Ο μη ανάπηρος θα κρίνει την ελκυστικότητα του αναπήρου ανάλογα με το είδος των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων του, είτε αυτά είναι θετικά είτε αρνητικά. Επειδή η διαπροσωπική έλξη είναι ένας σημαντικός παράγοντας στην κοινωνική αλληλεπίδραση, ο μη ανάπηρος που έχει αρνητικές προκαταλήψεις και στερεότυπα σε σχέση με την αναπηρία δεν θα προσπαθήσει σχεδόν ποτέ να συνάψει σχέσεις μ' έναν ανάπηρο. Εμπειρικές έρευνες έδειξαν ότι οι μη ανάπηροι αντιδρούν στις εμφανείς αναπηρίες συνήθως με νευρικότητα, φόβο, άγχος κλπ.

Η μεγαλύτερη δυσκολία της αλληλεπίδρασης με τους σωματικά ανάπηρους είναι η εμφανής αναπηρία. Βάσει του κανόνα του ασήμαντου, μια ολοκληρωμένη αίσθηση του συνομιλητή είναι απαραίτητη για την αλληλεπίδραση. Οι βαριές αναπηρίες έλκουν την απόλυτη προσοχή του μη αναπήρου: ο ανάπηρος πρέπει να αντιδράσει με τέτοιο τρόπο ώστε να φαίνεται ότι προσανατολίζεται ολοκληρωτικά στο άτομο.

Για τον λόγο αυτό δημιουργούνται ανασφάλειες και εντάσεις οι οποίες δεν επιτρέπουν μια κανονική αλληλεπίδραση. Η αλληλεπίδραση μεταξύ των ατόμων, αναπήρων και μη, χαρακτηρίζεται από μια αβεβαιότητα ως προς την συμπεριφορά τους. Πολλά άτομα δεν ξέρουν πώς να φερθούν σε άτομα με αναπηρία. Αυτή η αβεβαιότητα της συμπεριφοράς μπορεί να εξηγηθεί ως μια απειρία και πρωτόγνωρο συναίσθημα, στη σχέση τους με τους ανάπηρους.

Από τη μια πλευρά υπάρχει η εντύπωση ότι η συμμετοχή των ατόμων με ειδικές ανάγκες στις διάφορες κοινωνικές ενέργειες είναι περιορισμένη λόγω των δυσκολιών που κυρίως αντιμετωπίζουν, και από την άλλη στους μη ανάπηρους υπάρχει μια σχετική αβεβαιότητα για το πόσο περιορισμένες είναι οι δυνατότητες τους. Η λανθασμένη εκτίμηση αυτή λοιπόν, όπως επίσης και η πραγματική λειτουργική μειονεκτικότητα των αναπήρων συμβάλλουν στην αποφυγή των σχέσεων των μη αναπήρων με τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

Όπως αναφέρει και η Ζώνιου – Σιδέρη (1998) η αλληλεπίδραση μεταξύ αναπήρων και μη διανύει τρεις φάσεις:

- I. Αρχικά, υπάρχει ένα είδος πλασματικής αποδοχής, δηλαδή και οι δύο συμμετέχοντες της αλληλεπίδρασης παραλείπουν την αναπηρία.
- II. Μετά από λίγο χρονικό διάστημα συνειδητοποιείται η διαφορετικότητα των ρόλων και η αναπηρία γίνεται αποδεκτή και κατ' επέκταση και η σχέση πιο φυσιολογική.
- III. Τέλος, γίνεται μια ρεαλιστική εκτίμηση της αναπηρίας, απελευθερωμένη από προκαταλήψεις.

4. Ορισμός της ένταξης

4.1 Διασάφηση των όρων ένταξη και ενσωμάτωση

Η σημασιολογική ερμηνεία της ορολογίας σχετικά με την κοινωνική ένταξη είναι το αρχικό και ασφαλές βήμα για την αξιόπιστη προσέγγιση του θέματος. Αρχικά θεωρώντας τους όρους ένταξη και ολοκλήρωση, ο πρώτος δηλώνει τη συστηματική τοποθέτηση κάποιου μέσα σε κάτι άλλο και ο δεύτερος δηλώνει την ολοκλήρωση κάποιου ως αυτοτελούς, ακέραιου μέρους ενός ευρύτερου συνόλου. Όταν λοιπόν χρησιμοποιούνται οι δύο αυτοί όροι για να δηλώσουν την αλληλεπίδραση ατόμων και κοινωνικών ομάδων το σημασιολογικό τους φάσμα αλληλεπικαλύπτεται και ο ένας όρος είναι πιστή μετάφραση του άλλου.

Με τον όρο ενσωμάτωση δηλώνεται η μονόδρομη προσκόλληση και εξομοίωση κάποιου προς κάτι άλλο, η απόκτηση σώματος ή ροής με πρόσκτηση χαρακτηριστικών ενός διαφορετικού συνόλου και απώλεια κάποιων αρχικών σημασία των όρων: ένταξη του χωριού στο σχέδιο πόλεως, ενσωμάτωση του χωριού στο πολεοδομικό συγκρότημα και ενσωμάτωση της αριθμητικής στο πρόγραμμα των μαθηματικών όπως και ένταξη της λέξης σε μια πρόταση ή ενσωμάτωση της λέξης σε μια μεγαλύτερη λέξη (Δελασσούδας,2006).

Η διαφορά λοιπόν των δύο αυτών όρων είναι ότι στην ένταξη διατηρούνται τα αρχικά βασικά χαρακτηριστικά τα οποία εμπλουτίζονται και μεταβαίνουν σε διαρκώς

ανερχόμενα επίπεδα ολοκλήρωσης. Στην ενσωμάτωση ωστόσο, εξαφανίζονται τα αρχικά βασικά χαρακτηριστικά, έχοντας αφομοιωθεί από τα χαρακτηριστικά ενός ευρύτερου συνόλου. Σε κοινωνικό επίπεδο η ένταξη αποτελεί αμφίδρομη διεργασία, κατά τη διάρκεια της οποίας θα πρέπει να προκύπτει μια εξελικτική τάση από τις τάσεις των ατόμων και του κοινωνικού συνόλου, ενώ η ενσωμάτωση αποτελεί μονόδρομη, προδιαγεγραμμένη διεργασία εξομοίωσης προς κατεστημένα πρότυπα.

4.2 Ορισμός

Στην ελληνική βιβλιογραφία ο όρος ένταξη σημαίνει την τοποθέτηση ανάμεσα σε άλλους ενώ ο όρος ενσωμάτωση σημαίνει τη συνένωση σ' ένα σώμα. Όταν γίνεται αναφορά σε άτομα με ειδικές ανάγκες, τις δύο έννοιες ένταξη και ενσωμάτωση τις συναντούμε σχεδόν ταυτόσημες. Γενικά στις κοινωνικές επιστήμες διακρίνουμε τέσσερις τύπους ενσωμάτωσης: τον πολιτισμικό, τον κοινωνικό, τον επικοινωνιακό και το λειτουργικό. Και πολλοί αναφέρονται σε δύο τύπους: τον αιτιατικό – λειτουργικό και το λογικό – εμφαντικό. Αξίζει να σημειωθεί ότι πολλοί εκπαιδευτικοί δεν μπορούν να ξεχωρίσουν την διαφορά μεταξύ των δύο όρων «ένταξη» και «ενσωμάτωση» παρόλο που στην ελληνική γλώσσα υπάρχει διαφορά στην ερμηνεία τους. Στην ελληνική βιβλιογραφία είναι πολύ συχνή η ταύτιση των δύο όρων.

Ένταξη σημαίνει η αποδοχή, μέσα σε μια ήδη λειτουργούσα ομάδα, μιας θέσης από ένα άτομο ή μια κατηγορία ατόμων που έχουν διαφορετικά κοινωνικά, βιολογικά, ψυχολογικά ή και οικονομικά χαρακτηριστικά και την παροχή του κάθε είδους βοήθειας μέσα και έξω από την ομάδα για την διατήρηση της θέσης αυτής, καθώς και την απόκτηση ρόλου ή ρόλων στα πλαίσια της ομάδας αυτής (Αβραμίδης, Καλύβα, 2006).

Ενσωμάτωση σημαίνει την αλληλοαποδοχή από ένα σύνολο ή μια ομάδα, ενός ατόμου ή μιας ομάδας. Την ανάπτυξη κοινωνιοδυναμικών σχέσεων, χωρίς την παροχή καμιάς ιδιαίτερης βοήθειας με αποτέλεσμα την πλήρη απορρόφηση του ατόμου ή της ομάδας στις διαμορφούμενες σχέσεις, αλλά και τη διατήρηση των χαρακτηριστικών της προσωπικότητας αμφίπλευρα.

Στην ξένη βιβλιογραφία ο όρος «ένταξη» υποδηλώνει μια τεράστια, ευρεία και πολύπλευρη τοποθέτηση. Μπορεί κάποιος να την εξετάσει κάτω από διαφορετικές

προοπτικές και ανάλογα με το πώς βλέπει την ένταξη. Αν δηλαδή την βλέπει ως στόχο ή ως μέθοδο και ποιες λειτουργίες και διαστάσεις αποδίδει στον όρο. Προϋπόθεση για την ένταξη είναι η οριζόντια διάρθρωση του σχολείου (Cornwall, Janet, 1998).

5. Η αναγκαιότητα της έρευνας

Μέσα από την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας προκύπτει ότι οι ΦμΕΑ αντιμετωπίζουν δυσκολίες κατά τη φοίτησή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση αναφορικά με τη φυσική τους πρόσβαση στους χώρους των πανεπιστημίων αλλά και την πρόσβασή τους στη γνώση. Παρόλο που αρκετά πανεπιστημιακά ιδρύματα σε χώρους του εξωτερικού έχουν μεριμνήσει με νομοθετικές ρυθμίσεις την δημιουργία υποστηρικτικών υπηρεσιών και τη διάθεση τεχνολογικών μέσων, δεν υπάρχει συνέχει και σταθερότητα σε όλα τα πανεπιστημιακά ιδρύματα.

Οι ΦμΕΑ χρειάζεται να καταβάλλουν μεγαλύτερη προσπάθεια για να ανταπεξέλθουν στις ακαδημαϊκές τους υποχρεώσεις συγκριτικά με τους συμφοιτητές τους. Επομένως, η ανάγκη υποστήριξης από την πλευρά του εκπαιδευτικού προσωπικού και της παροχής υπηρεσιών είναι ιδιαίτερα σημαντική γι' αυτούς (Wehman, 2006).

Στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας εξετάζουμε και παρουσιάζουμε τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι σύγχρονες Ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στους φοιτητές με ειδικές ανάγκες. Παρόμοιες έρευνες στον ελλαδικό χώρο δεν έχουν πραγματοποιηθεί ενώ όσον αφορά τις χώρες του εξωτερικού αυτές εστιάζουν σε συγκεκριμένες αναπηρίες (τύφλωση, κώφωση κλπ) ενώ η έρευνά μας αναφέρεται σε φοιτητές με διαφορετικές αναπηρίες.

Βιβλιογραφική Επισκόπηση

Σε αυτό το σημείο θα προσπαθήσουμε να αναφέρουμε τις υπηρεσίες σε φοιτητές με ειδικές ανάγκες άλλων ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών ανά τον κόσμο αλλά και στην Ελλάδα. Τα αποτελέσματά μας δεν είναι ιδιαίτερος πολλά για το λόγω του ότι το

θέμα της παρούσης εργασίας είναι αρκετά συγκεκριμένο αφού η έρευνα μας ασχολείται με τις υπηρεσίες των σύγχρονων ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών σε φοιτητές με ειδικές ανάγκες.

1. Σαν Φρανσίσκο

Στο εγχειρίδιο του κολλεγίου του Σαν Φρανσίσκο για τους φοιτητές με ειδικές ανάγκες διαβάζουμε ότι από την ίδρυση ακόμη της υπηρεσίας για τους φοιτητές με ειδικές ανάγκες στο Πανεπιστήμιο του Σαν Φρανσίσκο, έχει ιδρυθεί για να εξυπηρετήσει πάνω από 3000 μαθητές με αναπηρίες κάθε χρόνο. Παρέχονται οδηγίες και υπηρεσίες σε άτομα με ειδικές ανάγκες και έχουν σχεδιαστεί ώστε να βελτιωθεί η πρόσβαση στο κολλέγιο αλλά και να βελτιωθούν οι εγκαταστάσεις. Φοιτητές με ένα ευρύ φάσμα αναπηριών όπως είναι οι μαθησιακές ή ψυχολογικές αναπηρίες, μαθησιακά προβλήματα, κινητικά προβλήματα, χρόνια προβλήματα υγείας, η απώλεια όρασης ή ακοής, μπορεί να αποτελέσουν τις αιτίες για την παροχή υπηρεσιών. Σκοπός άρθρου αυτού είναι να μας γνωστοποιήσει πληροφορίες σχετικά με τα προσφερόμενα προγράμματα και υπηρεσίες που είναι διαθέσιμα στο κοινό και πως μπορούν οι χρήστες να έχουν πρόσβαση σε αυτά.

Η γενική αποστολή του κολλεγίου είναι να παρέχει υποδειγματική διδασκαλία και υπηρεσίες υποστήριξης και πρόσβαση σε φοιτητές με αναπηρίες. Επίσης το κολλέγιο υποστηρίζει τους μαθητές του σε συναφείς εκπαιδευτικές δραστηριότητες που συνάδουν βέβαια με την αποστολή και το όραμα του κολλεγίου και σε συνάρτηση πάντα με τους νόμους της πολιτείας. Με σήμα κατατεθέν την ισότιμη πρόσβαση οι καθηγητές και το προσωπικό του κολλεγίου έχουν δεσμευτεί για τα ακόλουθα:

1. **Ευκαιρία:** για να διασφαλιστούν οι ίσες εκπαιδευτικές ευκαιρίες και να ενθαρρύνουν τη διατήρηση των φοιτητών με αναπηρίες οι οποίοι έχουν τη δυνατότητα να επιτύχουν σε ακαδημαϊκό και επαγγελματικό επίπεδο αλλά και στη ζωή γενικότερα, κάτι το οποίο είναι συνδεδεμένο με την πολιτική του κολλεγίου.
2. **Ενδυνάμωση:** να ενδυναμώσει τους φοιτητές με ειδικές ανάγκες έτσι ώστε να επιτευχθεί η ανεξαρτησία και η ενσωμάτωση τους, οι οποίες τους οδηγούν στη μέγιστη δυνατή συμμετοχή στο κολλέγιο και στην κοινότητα του.

3. **Εναισθητοποίηση:** να παρέχονται πληροφορίες και υποστήριξη σε εργαζόμενους και φοιτητές οι οποίοι προσφέρουν τις υπηρεσίες τους ώστε να προσφέρονται στους μαθητές με ειδικές ανάγκες οι απαραίτητες υπηρεσίες.
4. **Κοινότητα:** για την εξυπηρέτηση τόσο των πόρων της κοινότητας όσο και των μαθητών με αναπηρία οι οποίοι αποτελούν την κοινότητα αυτή μέσα στο κολλέγιο.

Δικαίωμα χρήσης των υπηρεσιών του κολλεγίου έχουν οι μαθητές που έχουν καταθέσει χαρτιά τα οποία πιστοποιούν την αναπηρία και το είδος της. Πιο συγκεκριμένα οι μαθητές που ενδιαφέρονται κλείνουν ραντεβού με τον ειδικό σύμβουλο του κολλεγίου αφού πρωτίστως έχουν κάνει αίτηση. Ο σύμβουλος ελέγχει για το είδος της αναπηρίας και τις ανάγκες των μαθητών και γίνονται οι απαραίτητες διεργασίες. Η πολιτική του κολλεγίου είναι ότι μια μαθησιακή δυσκολία ή αναπηρία δεν είναι λόγος έτσι ώστε να μην έχουν δικαίωμα στη μάθηση όλα τα παιδιά.

Οι φοιτητές με αναπηρία θα πρέπει να αποδείξουν ότι είναι σε θέση να ανταπεξέλθουν στις υποχρεώσεις τους και πως έχουν τη δυνατότητα να επωφεληθούν από τα προγράμματα και τις δυνατότητες που τους προσφέρει το κολλέγιο. Για να γίνει δεκτός ένας φοιτητής με αναπηρία στο κολλέγιο θα πρέπει επίσης να επιδείξει κατάλληλη προσαρμοστική και αυτό - εξυπηρετική συμπεριφορά, σε περίπτωση που κάποιος υπάλληλος του προσωπικού δεν μπορέσει να τον βοηθήσει. Τέλος οι ίδιοι οι φοιτητές είναι υπεύθυνοι για την ετήσια πρόοδό τους και σε περίπτωση που δεν πληρούν τα κριτήρια επιλεξιμότητας είναι δυνατό και να τους διαγράψουν.

Οι φοιτητές από την πλευρά του έχουν κάποια δικαιώματα και υποχρεώσεις απέναντι στο κολλέγιο ανεξάρτητα από τις υπηρεσίες που τους παρέχονται. Το κολλέγιο από την άλλη και τα μέλη του προσωπικού του έχουν κι αυτοί κάποιες ευθύνες απέναντι στους φοιτητές αλλά και στο ίδιο το κολλέγιο έτσι ώστε η λειτουργία του να είναι σωστή και σύμφωνη πάντα με τους κανόνες. Διακοπή των υπηρεσιών μπορεί να γίνει σε δύο περιπτώσεις: α) όταν διαπιστώνεται έλλειψη μετρήσιμης προόδου και β) όταν διαπιστώνεται κατάχρηση των υπηρεσιών. Επίσης το κολλέγιο διασφαλίζει τα προσωπικά στοιχεία και πληροφορίες των φοιτητών του μέσω του προσωπικού απορρήτου εκτός κι αν οι ίδιοι οι φοιτητές υπογράψουν βεβαίωση ότι επιτρέπουν να δημοσιοποιήσουν στοιχεία σχετικά με αυτούς και τις ιδιαιτερότητες τους και στην περίπτωση που αυτό απαιτείται από τον νόμο. Άξιο αναφοράς είναι ακόμη το γεγονός

ότι σε περίπτωση απουσίας κάποιου φοιτητή που είναι εγγεγραμμένος στις ειδικές υπηρεσίες του κολλεγίου, θα πρέπει εκ των προτέρων να ειδοποιηθεί έγκαιρα. Οι υπεράριθμες απουσίες μπορεί να αποτελέσουν λόγο κατάχρησης των υπηρεσιών και κατ' επέκταση να λειτουργήσουν αρνητικά ως προς το φοιτητή. Οι φοιτητές με αναπηρία και με οικονομικά προβλήματα μπορούν να κάνουν αίτηση στο αρμόδιο γραφείο για να λαμβάνουν κάποια οικονομική βοήθεια και επίσης μπορούν να κάνουν αίτηση για να εισέρθουν στο εργατικό δυναμικό.

Όσοι από τους φοιτητές έχουν σοβαρό πρόβλημα υγείας (επιληψία, καρδιακή ή ψυχιατρική αναπηρία) μπορούν να ορίσουν ένα άτομο από το περιβάλλον με το οποίο οι αρμόδιοι θα έρθουν σε επαφή σε περίπτωση που χρειαστεί βοήθεια το παιδί. Οι φοιτητές έχουν το δικαίωμα να ασκήσουν έφεση ή να καταθέσουν αίτηση παραπόνων σε περίπτωση που θεωρούν πως οι υπηρεσίες δεν πληρούν τις προδιαγραφές.

Υπηρεσίες:

Διαχείριση της αναπηρίας: ειδικοί σύμβουλοι του κολλεγίου συντονίζουν τις απαραίτητες υπηρεσίες υποστήριξης.

Ακαδημαϊκοί Σύμβουλοι: ουσιαστικά πρόκειται για συμβούλους των φοιτητών εκτός του κολλεγίου οι οποίοι προστατεύουν και συμβουλεύουν τα παιδιά και διαχειρίζονται κάποια θέματα σχετικά με το κολλέγιο.

Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας: συμβουλευτική σχετικά με την μετέπειτα σταδιοδρομία του κάθε φοιτητή ως προς την πορεία που θα ακολουθήσει μετά το κολλέγιο.

Προσωπική Συμβουλευτική: συμβουλευτική σχετικά με τα διάφορα προσωπικά θέματα που ενδεχομένως να προκύψουν τη διάρκεια της φοιτητικής ζωής του κάθε σπουδαστή.

Πρόσβαση στη Βιβλιοθήκη: το προσωπικό της βιβλιοθήκης είναι στη διάθεση των φοιτητών, οι οποίοι έχουν πρόβλημα κινητικότητας. Επίσης μπορούν να βοηθήσουν τους φοιτητές στη χρήση των φωτοτυπικών μηχανημάτων αλλά και στη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών για τη μετατροπή ή μεγέθυνση κειμένων σε μορφή εύκολη προς ανάγνωση. Ακόμη υπάρχει η δυνατότητα «δανεισμού» ειδικών πληκτρολογίων και μαγνητοφώνων αλλά και η χρήση «εναλλακτικών μέσων». Πιο

συγκεκριμένα πρόκειται για υπηρεσίες ανάγνωσης και μετατροπής φυσικών υλικών και φυλλαδίων σε γραφικά και ηλεκτρονικά κείμενα. Διαθέσιμα προς δανεισμό είναι και άλλα είδη όπως οι μεγεθυντικοί φακοί αλλά και η μεγέθυνση των εκτυπώσεων των συγγραμμάτων. Για τους φοιτητές με προβλήματα ακοής το κολλέγιο προσφέρει προς δανεισμό ειδικές συσκευές ακρόασης ή και την ύπαρξη διερμηνέων αφού πρώτα έχουν υποβάλλει αίτηση προς τη διοίκηση του κολλεγίου.

2. Αμερική

Στην Αμερική περισσότεροι από 54 εκατομμύρια άνθρωποι ή το 18,7 % του πληθυσμού πάσχουν από έστω μία αναπηρία. Οι άνθρωποι που διαγιγνώσκονται με μία ή και περισσότερες μαθησιακές δυσκολίες αυξάνονται και μάλιστα εκτιμάται ότι περίπου 1,5 εκατομμύριο πάσχει από αυτισμό και ότι ένα στα 110 παιδιά πάσχει από αυτόν. Τα άτομα με ειδικές ανάγκες ποικίλλουν μέσα σε ένα ευρύ φάσμα που σχετίζεται με τις φυσικές, μαθησιακές και συναισθηματικές αναπηρίες. Ενώ ορισμένες από αυτές τις αναπηρίες μπορούν να ομαδοποιηθούν κάτω από μια κοινή ετικέτα επειδή φέρουν παρόμοια χαρακτηριστικά, ο ειδικός χαρακτήρας μιας αναπηρίας δεν μπορεί να καταταχθεί οπουδήποτε μέσα σε ένα ευρύ φάσμα μέσα στο οποίο «ένα μέγεθος ταιριάζει σε όλους». Επιπλέον η καθημερινές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι άνθρωποι μπορεί να επιδεινώνουν σε μεγάλο βαθμό τις αναπηρίες που αντιμετωπίζουν. Η κατάσταση αυτή περιπλέκει ακόμη περισσότερο τις υπηρεσίες που προσφέρουν οι βιβλιοθηκονόμοι στους χρήστες αυτούς και θα πρέπει το προσωπικό των βιβλιοθηκών να είναι καταρτισμένο και εκπαιδευμένο έτσι ώστε να μπορούν να καλύπτουν επάξια τις ανάγκες των μελών αυτών.

Ορισμός της ειδικής αγωγής

Σύμφωνα με το ειδικό κέντρο διάδοσης για παιδιά με ειδικές ανάγκες ο όρος ειδική εκπαίδευση αναφέρεται στην «εντολή» εκείνη που είναι ειδικά σχεδιασμένη για να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του κάθε παιδιού ξεχωριστά. Επειδή η αναπηρία του κάθε παιδιού είναι και μοναδική αντιμετωπίζεται και ως μια ξεχωριστή περίπτωση. Με τον όρο «αναπηρία» μπορεί να εννοούμε διαταραχή στην όραση, στην ομιλία, συναισθηματικές διαταραχές, καθυστέρηση στην ανάπτυξη συμπεριλαμβανομένων και των μαθησιακών δυσκολιών αλλά και τον αυτισμό. Επίσης, ορθοπεδικές

δυσλειτουργίες, σκελετική ανεπάρκεια αλλά και κακώσεις του εγκεφάλου. Το πιο σημαντικό είναι ότι ο όρος αυτός υποδηλώνει ένα ευρύ φάσμα από τις πολύπλοκες και πολλαπλές αναπηρίες αλλά και τις παραλλαγές τους συμπεριλαμβανομένης και της ιατρικής αστάθειας.

Προγράμματα Σχολικών Βιβλιοθηκών

Έχει διεξαχθεί έρευνα σχετικά με τον ρόλο των σχολικών βιβλιοθηκών όσον αφορά τους μαθητές με ειδικές ανάγκες στα αμερικανικά δημόσια σχολεία. Η έρευνα έχει να κάνει με την πρόσβαση στις συλλογές των βιβλιοθηκών, τις υπηρεσίες και τα προγράμματά τους αλλά και τις συνεργασίες που ενδεχομένως διεξάγονται μεταξύ των σχολείων με υπεύθυνους τους ίδιους του δασκάλους. Ωστόσο υπάρχει έλλειψη βιβλιογραφίας σχετικά με τους ρόλους των βιβλιοθηκών στην άμεση υποστήριξη των ειδικών αναγκών των παιδιών με αναπηρία. Η Lesley SJ Farmer (2009) εξέτασε τέσσερις από τις κατηγορίες των υπηρεσιών μιας βιβλιοθήκης επισημαίνοντας ότι οι ανάγκες των παιδιών με ειδικές ανάγκες πρέπει να εξυπηρετούνται υπό το πρίσμα των κατευθυντήριων γραμμών, εφόσον στόχος είναι οι μαθητές να αποκτήσουν τις βασικές δεξιότητες για τη μάθηση. Οι βασικές κατηγορίες των υπηρεσιών μιας βιβλιοθήκης είναι:

1. Πολιτικές και διαδικασίες: τη συμμόρφωση με τους ομοσπονδιακούς νόμους και κανονισμούς αλλά και την γενικότερη πολιτική μέσα σε ένα πρόγραμμα σχολικής βιβλιοθήκης.
2. Πρόσβαση στις εγκαταστάσεις και τον εξοπλισμό: φυσική και περιβαλλοντική πρόσβαση για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες στους διάφορους πόρους και τεχνολογίες.
3. Ειδικές υπηρεσίες: πρόκειται για μια ποικιλία των μορφών παροχής πληροφοριών, πρόσβασης στη συλλογή της βιβλιοθήκης και στους τρόπους διδασκαλίας.
4. Προσωπικό ανάπτυξης: πρόκειται για τις ανάγκες σχετικά με την υποστήριξη στα παιδιά σχετικά με την εκπαίδευση και την κατάρτισή τους από την διοίκηση και τους δασκάλους, καθηγητές.

Ο Gibson (2006) σημειώνει ότι στην ουσία δεν είναι τέσσερις διαφορετικές και αυτόνομες κατηγορίες αλλά συνδέονται μεταξύ τους. Χρησιμοποιώντας το παραπάνω πλαίσιο Gibson έγινε και ο σχεδιασμός των δεδομένων που αφορούν τόσο τα ίδια τα

παιδιά αλλά και τους εκπαιδευτικούς και σαφώς και τους βιβλιοθηκονόμους αφού ουσιαστικά πρόκειται για τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης στα παιδιά.

Οι βιβλιοθηκονόμοι των σχολικών ιδρυμάτων θα πρέπει να κατασκευάσουν τις κατάλληλες πολιτικές για τις υπηρεσίες τους έτσι ώστε να εξυπηρετούνται οι ανάγκες των παιδιών με ειδικές ανάγκες. Για παράδειγμα, ευέλικτες πολιτικές που αφορούν την κυκλοφορία ειδικών αμαξίδιων μέσα στο κτίριο της βιβλιοθήκης, παρατεταμένες περιόδους για το δανεισμό αλλά και εναλλακτικές μεθόδους πρόσβασης όπως για παράδειγμα παράδοση των βιβλίων στο σπίτι του κάθε παιδιού (Farmer, 2009).

Κατά τη κατασκευή των πολιτικών υπηρεσιών οι βιβλιοθηκονόμοι θα πρέπει να διατηρήσουν και μια προοπτική ως προς τη διαφορετικότητα, έτσι ώστε να εξασφαλίσει η βιβλιοθήκη έναν ασφαλή και άνετο χώρο μέσα στον οποίο όλοι οι μαθητές θα νιώθουν ευπρόσδεκτοι και θα έχουν πρόσβαση στις όποιες πληροφορίες χρειάζονται και η συμμετοχή τους θα είναι ενεργή στην αναζήτησή τους. Επίσης οι βιβλιοθηκονόμοι θα πρέπει να βεβαιωθούν πως όλα τα μέλη του προσωπικού της βιβλιοθήκης έχουν ενημερωθεί και εκπαιδευτεί σχετικά με την αντιμετώπιση των διαφόρων αναγκών των φοιτητών – μελών τους. Ακόμη θα πρέπει να ληφθούν μέτρα ώστε να διασφαλιστεί το γεγονός πως όλοι οι φοιτητές θα έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν και να συμμετάσχουν στις εκδηλώσεις της βιβλιοθήκης (Burgstahler, 2011).

Σύμφωνα με τον Farmer (2009) οι εκπαιδευτικοί της ειδικής αγωγής είναι τα κατάλληλα πρόσωπα με εμπειρία σε αυτούς τους τομείς και που μπορούν να βοηθήσουν τους βιβλιοθηκονόμους στην δημιουργία των πολιτικών αλλά και των χώρων, οι οποίοι πληρούν τις ομοσπονδιακές κατευθυντήριες γραμμές και είναι προσαρμοσμένες στις ανάγκες των φοιτητών.

Ειδικές Υπηρεσίες

Οι ειδικές υπηρεσίες μιας βιβλιοθήκης αναφέρονται σε μια ποικιλία μορφών οι οποίες προτιμούνται εντός της συλλογής και υποστηρίζουν την φυσική και πνευματική πρόσβαση στις πληροφορίες. Ορισμένες από αυτές τις προτιμώμενες μορφές για τους φοιτητές με ειδικές ανάγκες είναι τα ηλεκτρονικά βιβλία (e – books), τα ακουστικά βιβλία (audio books), τα ομιλούντα βιβλία, τα αρχεία σε μορφή mp3 και άλλα ψηφιακά μέσα όπως DVD, βίντεο με λεζάντες κλειστού τύπου, βίντεο συνεχούς ροής

και το σύστημα Braille. Επίσης η σήμανση του κτιρίου της βιβλιοθήκης παίζει σημαντικό ρόλο ως προς την διευκόλυνση της περιήγησης των φοιτητών στους χώρους της. Ειδικά διαμορφωμένες πινακίδες και αφίσες σε κατάλληλη μορφή (Braille, μεγάλες σε μέγεθος, έγχρωμες εικόνες ή σύμβολα κλπ) ώστε οι χρήστες να μπορούν ως ένα σημείο να κινούνται μόνοι τους στο χώρο.

Μια ακόμη σημαντική υπηρεσία είναι η πληροφοριακή παιδεία των φοιτητών προσαρμοσμένη στις δικές τους ανάγκες. Το όφελος που θα έχουν από αυτή θα είναι το ίδιο με εκείνο των φοιτητών που δεν αντιμετωπίζουν κάποιο πρόβλημα. Σχετικά με την προσαρμογή της πληροφοριακής παιδείας καλό είναι να γίνει σε συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκονόμων και των καθηγητών αφού οι τελευταίοι είναι εκείνοι που γνωρίζουν καλά τις ανάγκες των παιδιών.

Γενικά και συνοψίζοντας, αξίζει να σημειωθεί ότι οι βιβλιοθηκονόμοι θα ήταν καλό να παρακολουθούν ειδικά προγράμματα που αφορούν χρήστες με ειδικές ανάγκες για να μην χρειάζεται πάντα η υποστήριξη και βοήθεια των καθηγητών (Farmer, 2009). Βέβαια παρά το γεγονός ότι υπάρχει μια «ώθηση» προς την εκπαίδευση των βιβλιοθηκονόμων για να υποστηρίξουν καλύτερα τους φοιτητές με αναπηρίες, φαίνεται ωστόσο να υπάρχει μια έλλειψη συζήτησης σχετικά με το είδος της βασικής τους εκπαίδευσης. Κρίνεται λοιπόν αναγκαίο το γεγονός, οι βιβλιοθηκονόμοι να έχουν έστω μια βασική, υποτυπώδη κατάρτιση ως προς την εξυπηρέτηση αυτών των ατόμων για να μπορούν να ανταποκρίνονται άμεσα στις ανάγκες τους και η εκάστοτε βιβλιοθήκη να μπορεί να εξυπηρετεί όλες τις κατηγορίες χρηστών.

3. Ηνωμένο Βασίλειο

Έρευνα (survey) που έγινε για το Πανεπιστήμιο της πόλης Γκλόστερσαϊρ του Ην. Βασιλείου σχετικά με την εμπειρία της μάθησης σε φοιτητές με ειδικές ανάγκες που σπουδάζουν Γεωγραφία, Γεωλογία και συναφείς επιστήμες. Η έρευνα αφορά στο πρόγραμμα σπουδών του Πανεπιστημίου και αποσκοπεί στην ανάπτυξη, διάδοση και αξιοποίηση των πόρων για την υποστήριξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες αλλά και για την υποστήριξή τους από το προσωπικό του Πανεπιστημίου. Χρηματοδοτήθηκε και υλοποιήθηκε τον Δεκέμβριο του 2005.

Οι Hall και Healey (2005) αναφέρουν πως κύριος στόχος της έρευνας ήταν η συλλογή πληροφοριών σχετικά με τα ζητήματα που αφορούν τα άτομα με αναπηρία και τις εμπειρίες τους από την διδασκαλία, τη μάθηση και την αξιολόγηση. Έμφαση δόθηκε στα εμπόδια που αντιμετωπίζουν οι μαθητές με ειδικές ανάγκες. Για τη συλλογή των πληροφοριών δόθηκε και συμπληρώθηκε ένα ερωτηματολόγιο με τις εξής ενότητες: - Γενικές πληροφορίες, - Εμπειρίες από τη διδασκαλία και τη μάθηση, - Εμπειρίες από την επιτόπια έρευνα, - Εμπειρίες αξιολόγησης, - Εμπειρίες από το προσωπικό υποστήριξης. Οι ερωτήσεις σχετίζονταν κυρίως με τις παραπάνω κατηγορίες και οι φοιτητές κλίθηκαν να απαντήσουν τις ερωτήσεις οι οποίες ήταν διαμορφωμένες στην κλίμακα Likert με τη δυνατότητα να προσθέσουν σχόλια. Από τους φοιτητές ζητήθηκε επίσης να συμπληρώσουν και ορισμένα προσωπικά στοιχεία, όπως ηλικία, φύλο αλλά και το είδος της αναπηρίας που είχε ο καθένας.

Η συγκεκριμένη έρευνα εξυπηρετεί τρεις σκοπούς, πρώτα απ' όλα είναι μία από τις λίγες συστηματικές έρευνες που ασχολείται με τη διδασκαλία και τις μαθησιακές εμπειρίες των φοιτητών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Δεύτερον, αποτελεί συμπλήρωμα παλαιότερων ερευνών σχετικά με την εμπειρία του προσωπικού και των δεξιοτήτων τους απέναντι στους φοιτητές. Τέλος, η ομάδα που έκανε την έρευνα θεώρησε ότι η φωνή των ατόμων αυτών απουσίαζε από τη δημόσια συζήτηση σε μεγάλο βαθμό. Ουσιαστικά θέλησαν να λειτουργήσει ως ένας αγωγός μέσω του οποίου θα ακουγόταν οι ανησυχίες και τα προβλήματά τους στην κοινωνία (Gravestock and Healey, 2001, Hall et al, 2002). Συνολικά διανεμήθηκαν 250 ερωτηματολόγια από τα οποία απαντήθηκαν τα 80, ποσοστό δηλαδή περίπου 32% και οι περισσότεροι φοιτητές ήταν προπτυχιακού επιπέδου.

Φοιτητές που ανέφεραν ότι η αναπηρία τους ήταν βασικός παράγοντας επιλογής του Πανεπιστημίου, δήλωσαν ότι το Πανεπιστήμιο είχε καλές και οργανωμένες εγκαταστάσεις για δυσλεκτικούς φοιτητές αλλά και ομάδες στήριξης. Ωστόσο αρκετοί ήταν κι εκείνοι που δήλωσαν ότι τους ήταν δύσκολο να κρατήσουν σημειώσεις από τις διαλέξεις παράδοσης των μαθημάτων κυρίως από παρουσιάσεις σε μορφή power point (ppt) και από λευκούς πίνακες. Ακόμη ορισμένα προβλήματα που δήλωσαν πως υπήρχαν από προσωπική τους εμπειρία ήταν: για όσους ήταν διαβητικοί είχαν πρόβλημα με την ώρα του διαλείμματος για την πρόσληψη της φαρμακευτικής τους αγωγής. Για εκείνους που το πρόβλημά τους ήταν κινητικό δεν μπορούσαν να μετακινηθούν άνετα εάν οι διαλέξεις γίνονταν σε αίθουσες

απομακρυσμένες και δίχως εύκολη πρόσβαση. Υπήρξαν ορισμένοι που δήλωσαν πως λόγω της δυσλεξίας ή της μερικής όρασης είχαν αντιμετωπίσει δυσκολίες σε εργασίες που απαιτούνταν σταθερό χέρι (π. χ. χρήση μικροσκοπίου) ή ασαφείς γραπτές οδηγίες και σημειώσεις λόγω της βραχυπρόθεσμης μνήμης τους. Το 25% των ερωτηθέντων δήλωσαν πως είχαν βιώσει εμπόδια λόγω της αναπηρίας τους (κινητικά προβλήματα) ως προς την πρόσβασή τους στην βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου. Η βασική ανάγκη κυρίως των δυσλεκτικών φοιτητών ήταν η μεγαλύτερη διάρκεια του δανεισμού των βιβλίων, πρόβλημα που αυξανόταν κυρίως όταν τα βιβλία είχαν ζήτηση, περιορισμένη διάρκεια δανεισμού ή και κράτηση από άλλους χρήστες. Βασικά θέματα ως προς την χρήση της βιβλιοθήκης ήταν επίσης η κινητικότητα μέσα στους χώρους της αλλά και ο τρόπος αναζήτησης των βιβλίων μέσα σε αυτή. Σχετικά με τις εργασίες που ενδεχομένως θα αναλάμβαναν αλλά και για την εξέταση των μαθημάτων, αρκετοί φοιτητές εξέφρασαν φόβους για το αν θα μπορούσαν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους κυρίως λόγω των προβλημάτων που αντιμετώπιζαν.

Οι εργαζόμενοι (καθηγητές, προσωπικό) σε μεγάλο βαθμό όταν κλίθηκαν να βοηθήσουν τους φοιτητές τα κατάφεραν σε αρκετά ικανοποιητικό βαθμό χωρίς αναστολές ή φραγμούς λόγω των δύσκολων περιστατικών αν και υπήρχαν και περιπτώσεις που δεν ανταποκρίθηκαν όπως τα παιδιά περίμεναν. Στην τελευταία ενότητα του ερωτηματολογίου που δόθηκε, ζητήθηκε από τους φοιτητές να σχολιάσουν την γενικότερη άποψή τους και να περιγράψουν το πώς τους αντιμετωπίζουν οι γύρω τους. Τα περισσότερα ήταν αρνητικά σχόλια κυρίως για την αντιμετώπιση τους από τους υπόλοιπους ανθρώπους αλλά και για το ότι αρκετές φορές τα προβλήματα τους δεν αντιμετωπίζονται όπως οι ίδιοι θα ήθελαν.

Περίληψη και Συμπεράσματα

Η συγκεκριμένη έρευνα αποτελεί ουσιαστικά την πρώτη έρευνα που σχετίζεται με τους φραγμούς που έχουν οι φοιτητές με ειδικές ανάγκες στην τριτοβάθμια εκπαίδευση κι επιπλέον έχει επιτρέψει να ακουστούν οι εμπειρίες των φοιτητών από τη διδασκαλία και τη μάθηση. Αρχικά εντοπίστηκαν οι κατηγορίες αναπηρίας των ερωτηθέντων διότι οι εμπειρίες ανάλογα με την αναπηρία διαφέρουν όπως σε μεγάλο βαθμό διαφέρουν και οι εμπειρίες των ατόμων με την ίδια αναπηρία.

Πάνω από τους μισούς φοιτητές δεν είχαν εμπειρίες σχετικά με τα εμπόδια που αντιμετώπισαν ως προς την μάθηση και τη διδασκαλία. Την μεγαλύτερη δυσκολία την αντιμετώπισαν κυρίως στο ερευνητικό μέρος και κυρίως στην ανάληψη της διπλωματικής τους εργασίας. Οι συνέπειες όσων αντιμετώπισαν σοβαρό πρόβλημα με τη διδασκαλία και τη μάθηση, ήταν σαφέστατα σοβαρές. Επειδή οι εμπειρίες μεταξύ των παιδιών διαφέρουν είναι κρίνεται σημαντικό να γίνεται ατομική συζήτηση με τον κάθε φοιτητή χωριστά ώστε να εντοπίζονται τα προβλήματα και να αντιμετωπίζονται άμεσα.

4. Ελλάδα

Στην Ελλάδα έχουν γίνει αρκετές αναφορές στις υπηρεσίες των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών που προσφέρονται στους φοιτητές με ειδικές ανάγκες. Πιο συγκεκριμένα, στο 9^ο πανελλήνιο συνέδριο ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών έγινε αναφορά στις υπηρεσίες που προσφέρουν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στους χρήστες με ειδικές ανάγκες. Μέσω της υπηρεσίας «Επιλεκτική Διάδοση Πληροφοριών», η οποία αποτελεί μια αποτελεσματική βιβλιογραφική υπηρεσία η οποία εστιάζει στις απαιτήσεις του προφίλ κάθε χρήστη χωριστά. Βασική προϋπόθεση για να λειτουργήσει σωστά και αποδοτικά η υπηρεσία είναι οι βιβλιοθήκες να έχουν αυτοματοποιημένα συστήματα. Η υπηρεσία αυτή είναι ιδιαίτερα σημαντική για τα άτομα που αναζητούν πληροφορίες σε συγκεκριμένο θέμα καθώς και για εκείνα που δεν έχουν τη δυνατότητα να επισκέπτονται συχνά το φυσικό χώρο της βιβλιοθήκης.

Στόχος της υπηρεσίας είναι η ενημέρωση των χρηστών για τις νέες πληροφορίες που αφορούν τα ενδιαφέροντα τους μέσω αναφορών σε ηλεκτρονική μορφή. Με τον τρόπο αυτό ο ρόλος των βιβλιοθηκονόμων εξαπλώνεται σε αυτό που ονομάζουμε «παροχέας πληροφοριών».

Δανειστικές Υπηρεσίες σε άτομα με ειδικές ανάγκες:

Η βιβλιοθήκη προσφέρει την υπηρεσία δανεισμού σε χρήστες με ειδικές ανάγκες που λόγω κάποιας μόνιμης ασθένειας, φυσικής ανικανότητας ή κάποιας άλλης ειδικής περίπτωσης δεν μπορούν να εκμεταλλευθούν τις υπηρεσίες της βιβλιοθήκης και να έρθουν στο φυσικό χώρο αυτής. Με τη βοήθεια εθελοντών, η βιβλιοθήκη παραδίδει

σε τακτά χρονικά διαστήματα υλικό της στο σπίτι του ενδιαφερόμενου χρήστη. Το υλικό επιλέγεται βάση των ενδιαφερόντων του. Με την υπηρεσία δανεισμού ειδικών χρηστών οι δανειζόμενοι παραλαμβάνουν βιβλία, περιοδικά και κάθε άλλο υλικό που είναι διαθέσιμο από τη βιβλιοθήκη (Τσαλκιτζή, 2000).

Οι χρήστες οι οποίοι είναι άτομα με ειδικές ανάγκες αποστέλλουν αιτήσεις για τη χρήση της υπηρεσίας στέλνοντας στην βιβλιοθήκη όλα τα απαραίτητα πιστοποιητικά έτσι ώστε να κατοχυρώσουν την ιδιαίτερη εξυπηρέτηση που χρειάζονται. Στην αίτηση συμπληρώνουν τα στοιχεία τους και τον τρόπο επικοινωνίας με την βιβλιοθήκη. Από τη στιγμή που η βιβλιοθήκη επικυρώνει την εγκυρότητα των πιστοποιητικών και αφού συμφωνούν με την πολιτική που ακολουθεί, εντάσσει τους χρήστες στην κατηγορία ειδικού δανεισμού.

Υλικό προς δανεισμό:

Οι χρήστες με ειδικές ανάγκες μπορούν να δανειστούν όλα τα είδη των βιβλίων που εμπίπτουν στα ενδιαφέροντά τους. Σύμφωνα με την Τσαλκιτζή (2000), Σε αντίθεση με τους υπόλοιπους χρήστες της βιβλιοθήκης, τα άτομα με ειδικές ανάγκες μπορούν να εξυπηρετηθούν από τις παρακάτω κατηγορίες υλικού:

- Βιβλία σε κασέτες: Λογοτεχνικά βιβλία σε κασέτες, επιστημονικά και επιστημονικές βιντεοκασέτες καθώς και CDROMs
- Βιβλία με ομιλία. Τα Βιβλία με ομιλία δεν παρέχονται μόνο σε τυφλούς χρήστες αλλά και σε εκείνους που δεν έχουν τη δυνατότητα να κρατήσουν το βιβλίο.
- Μουσική σε CDs.
- Συλλογή Μεγάλων Εκτυπώσεων: Πρόκειται για εκτυπώσεις τρεις φορές μεγαλύτερες από το κανονικό. Αφορά χρήστες με περιορισμένη όραση.
- Μηχανή Ανάγνωσης για Περιορισμένη Όραση: Για άτομα με καταρράκτη, γλαύκωμα και άλλα προβλήματα όρασης. Εκτυπώνονται σε 60 φορές μεγαλύτερο από το πραγματικό μέγεθος.
- Μηχανή Ανάγνωσης με κείμενο σε ομιλία: Αφορά άτομα τυφλά ή με πολύ περιορισμένη όραση. Η μηχανή σαρώνει εκτυπωμένες σελίδες και τις διαβάζει δυνατά.

- Εξοπλισμό για κωφάλαλους - Μεταφραστές νοηματικής.
- Συσκευές μεγέθυνσης κειμένου.
- Εκτυπωτές Braille.
- Ηλεκτρονικές πηγές (και πρόσβαση στο Internet).

Από τα παραπάνω προκύπτει ότι: «η βιβλιοθήκη οφείλει να βελτιώνει διαρκώς την ποιότητα υπηρεσιών που προσφέρει σε ανθρώπους με ειδικές ανάγκες, όπως σε τυφλούς, σωματικά αναπήρους, κωφάλαλους κ.α., στις οικογένειες αυτών καθώς και σε καθηγητές που συνεργάζονται μαζί τους. Στα πλαίσια της υπηρεσίας δανεισμού ειδικών χρηστών η βιβλιοθήκη οφείλει να ενημερώσει και να εκπαιδεύσει αν είναι δυνατό το προσωπικό της στην εξυπηρέτηση αυτής της κατηγορίας των χρηστών αναπτύσσοντας ένα πνεύμα αλληλεγγύης και υποστήριξης. Η κοινότητα των χρηστών της θα πρέπει να έχει ίσα δικαιώματα. Οι χρήστες που ανήκουν σε αυτή την κατηγορία επιθυμούν τη γνώση. Η ελληνική βιβλιοθήκη θα πρέπει να ευαισθητοποιηθεί και να προσφέρει αυτή τη γνώση με τον καλύτερο δυνατό τρόπο (Τσαλκιτζή, 2000)».

Σημαντική και ίσως η πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια από ελληνική ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη, σχετικά με τις υπηρεσίες που προσφέρονται σε άτομα με αναπηρία είναι αυτή του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Συγκεκριμένα, Το καλοκαίρι του 2004 ολοκληρώθηκε η κατασκευή χαρτών αφής για χρήση από άτομα με προβλήματα όρασης, ώστε να μπορούν να αντιλαμβάνονται, να προσανατολίζονται και να κινούνται αποτελεσματικότερα στο χώρο του Πανεπιστημίου και της Βιβλιοθήκης.

Στόχος της κατασκευής των χαρτών αφής είναι η διευκόλυνση της πρόσβασης των ατόμων με προβλήματα όρασης στους βασικούς κοινόχρηστους χώρους και στη Βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου. Επίσης, κρίθηκε απαραίτητη και η χαρτογράφηση του ευρύτερου εξωτερικού χώρου που περιβάλλει το Πανεπιστήμιο για να είναι δυνατή η πρόσβαση στις κτιριακές εγκαταστάσεις του Πανεπιστημίου.

Το έργο αυτό υλοποιήθηκε στα πλαίσια του Πακέτου Εργασίας με τίτλο: [Ειδική χαρτογράφηση του Πανεπιστημίου Μακεδονίας](#) του έργου ΠΛΟΗΓΙΣ (Γ' ΚΠΣ/ΕΠΕΑΕΚ II/ ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2.1.3δ).

Με στόχο την κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών των φοιτητών με προβλήματα όρασης του Πανεπιστημίου, γίνεται προσπάθεια παροχής ελληνικού ηλεκτρονικού περιεχομένου ως εναλλακτική μορφή στο έντυπο εκπαιδευτικό υλικό. Προτεραιότητα έχει δοθεί στην μετατροπή διδακτικών εγχειριδίων σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από ένα πρόγραμμα ψηφιοποίησης και ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης του ψηφιοποιημένου υλικού, που υλοποιείται στα πλαίσια του έργου ΠΛΟΗΓΙΣ (Γ' ΚΠΣ/ΕΠΕΑΕΚ II/ ΕΝΕΡΓΕΙΑ 2.1.3δ).

Εγχειρίδιο Εκπαίδευσης Εκπαιδευτών". Αποτελείται από 12 κεφάλαια που περιέχουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικές με την οργάνωση και προσφορά υπηρεσιών από βιβλιοθήκες σε τυφλά και μερικώς βλέποντα άτομα. Το Εγχειρίδιο απευθύνεται κυρίως σε Έλληνες βιβλιοθηκονόμους, αλλά με μικρές τροποποιήσεις μπορεί να προσαρμοστεί και σε άλλες περιπτώσεις, όταν αναπτύσσονται υπηρεσίες για άτομα με προβλήματα όρασης για πρώτη φορά. Διατίθεται στην ελληνική και αγγλική γλώσσα.

Εμπεριστατωμένος οδηγός στην αγγλική γλώσσα με τίτλο "**Library services for visually impaired people: a manual of best practice**", έχει εκδοθεί από το "The Council for Museums, Archives and Libraries" και την "National Library for the Blind" της Μ. Βρετανίας.

Σε αναφορά που έχει γίνει για το Πανεπιστήμιο Πατρών από τους Αγοργιανίτη, Ηλιοπούλου και Τσάκωνα (2004) τονίζεται το πόσο σημαντική είναι η εσωτερική σήμανση στα κτίρια των βιβλιοθηκών και συγκεκριμένα για τη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου της Πάτρας. Η σήμανση μπορεί να μην υπόκειται άμεσα στις υπηρεσίες που προσφέρουν οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες είναι όμως πολύ σημαντικό μέρος και συμβάλει σημαντικά στον τρόπο με τον οποίο κινούνται και εξοικειώνονται με τον χώρο οι χρήστες και κατ' επέκταση και οι χρήστες με ειδικές ανάγκες. Πιο συγκεκριμένα αναφέρεται ότι:

«Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες είναι μια ιδιότυπη περίπτωση βιβλιοθηκών, η οποία χαρακτηρίζεται από την συγκέντρωση πολύμορφων συλλογών και μμεγάλου αριθμού δράσεων. Οι απαιτήσεις των χρηστών είναι επικεντρωμένες στην εκπαιδευτική διαδικασία και στην έρευνα, με αποτέλεσμα να είναι υψηλού επιπέδου και

αριθμητικά πληθέστερες. Όλα αυτά έχουν ως αποτέλεσμα, προκειμένου να ικανοποιηθούν, την ενίσχυση κάποιων γνωστών λειτουργιών, αλλά και την ανάπτυξη κάποιων νεότερων. Παράλληλα οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες δέχονται και εξυπηρετούν ευαίσθητες ομάδες χρηστών. Χρήστες της βιβλιοθήκης είναι πρωτοετείς φοιτητές, οι οποίοι δεν έχουν σχετική γνώση για τον ρόλο της βιβλιοθήκης μέσα στο Πανεπιστήμιο, φοιτητές μέσων ετών, οι οποίοι διαθέτουν έναν μεγαλύτερο βαθμό οικειότητας με την βιβλιοθήκη, μεταπτυχιακοί και διδακτορικοί φοιτητές, ερευνητές, μέλη Δ.Ε.Π., καθώς και εξωτερικοί χρήστες. Η ποιότητα των πληροφοριακών αναγκών κλιμακώνεται ανάλογα με το εκπαιδευτικό επίπεδο του κάθε χρήστη. Μια μικρή μερίδα φοιτητών, για την οποία απαιτείται ειδική μέριμνα γλωσσικού τύπου, είναι και οι αλλοδαποί φοιτητές των διαφόρων προγραμμάτων ανταλλαγής σπουδαστών, των οποίων οι ανάγκες για την δική τους πληροφόρηση καθιστούν απαραίτητη την χρήση μιας ακόμη γλώσσας στο σύστημα σήμανσης. Τέλος, δεν θα πρέπει να αγνοείται το γεγονός πως οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες κινούνται προς την κατεύθυνση της παροχής υπηρεσιών και προς τους χρήστες με ειδικές ανάγκες και συνεπώς με ειδικές απαιτήσεις. Οι νέες υπηρεσίες των βιβλιοθηκών, δημιουργούν την ανάγκη για ακόμη καλύτερη σήμανση. Οι νέες υπηρεσίες δεν διαθέτουν το πλεονέκτημα της γνωριμίας τους με τους χρήστες, και κατά συνέπεια θα χρειαστούν όλα τα μέσα τα όποια θα γνωστοποιήσουν την ύπαρξη και λειτουργία τους στους χρήστες» (Αγοργιανίτης, Ηλιοπούλου, Τσάκωνας, 2004).

Πιο πρόσφατα και συγκεκριμένα στο 17^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών σε αναφορά της κυρίας Κουλικούρδη για το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων αναφέρει πως οι φοιτητές με αναπηρία (ΦμεΑ) αποτελούν μια πρόκληση για τις σύγχρονες βιβλιοθήκες στον 21^ο αιώνα.

Άτομα με αναπηρία (ΑμεΑ) και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση

Από το 1998 και έπειτα και σύμφωνα με Ν.2640/1998 (σύμφωνα με τον οποίο δικαίωμα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ΑΕΙ και ΤΕΙ έχουν τα άτομα με σωματικές αναπηρίες, κινητικές δυσκολίες, μαθησιακά προβλήματα, προβλήματα όρασης και ακοής, ψυχικές διαταραχές και σοβαρά προβλήματα υγείας, όπως

μεσογειακή αναιμία, επιληψία κ.ά.) αυξήθηκε σε μεγάλο βαθμό ο αριθμός των ατόμων με αναπηρία (ΑμεΑ) στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Μεθοδολογία

1. Πληθυσμός της έρευνας

Το σύνολο των περιπτώσεων που απασχολούν μια έρευνα αποτελεί το πληθυσμό της έρευνας. Η έννοια του πληθυσμού προέρχεται από την στατιστική και αναφέρεται όχι μόνο σε πρόσωπα, αλλά και σε αντικείμενα, οργανισμούς, δραστηριότητες κλπ. Κάθε μια μονάδα του πληθυσμού ονομάζεται στοιχείο. Όλα τα στοιχεία τα οποία αποτελούν τον πληθυσμό έχουν ένα ή περισσότερα κοινά χαρακτηριστικά. Ο ακριβής προσδιορισμός των χαρακτηριστικών αυτών αποτελεί κομμάτι της έρευνας.

Στην συγκεκριμένη πτυχιακή εργασία επειδή ερευνούμε τις προσφερόμενες υπηρεσίες των σύγχρονων ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών στους φοιτητές με ειδικές ανάγκες ο πληθυσμός που μας ενδιαφέρει είναι οι προϊστάμενοι και οι διευθυντές των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών οι οποίοι είναι ικανοί στο να απαντήσουν τα ερωτήματα της παρούσης έρευνας (Mason, 2003).

2. Δείγμα

Δειγματοληψία είναι η απογραφή ορισμένων συγκεκριμένων χαρακτηριστικών ενός τμήματος του πληθυσμού. Το τμήμα του πληθυσμού που απογράφεται ονομάζεται δείγμα. Στη συγκεκριμένη έρευνα η μέθοδος δειγματοληψίας που χρησιμοποιήθηκε ήταν αυτή της σκόπιμης δειγματοληψίας και συγκεκριμένα η τεχνική του ειδήμονα. Στην περίπτωση αυτή ο ερευνητής επιθυμεί να περιλάβει στο δείγμα του άτομα που θεωρεί ότι θεωρούνται ειδήμονες σε κάποιο ζήτημα. Στην παρακάτω έρευνα ειδήμονες θεωρούνται οι διευθυντές/ προϊστάμενοι των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών καθώς είναι αυτοί που είναι ικανοί να απαντήσουν στα ερωτήματα που διαπραγματεύεται η έρευνα (Mason, 2003).

3. Συλλογή Δεδομένων

Στη συγκεκριμένη έρευνα η συλλογή των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου. Το ερωτηματολόγιο είναι ένα έντυπο που περιέχει μια σειρά δομημένων ερωτήσεων οι οποίες παρουσιάζονται σε μια συγκεκριμένη σειρά και αποτελεί το μέσον επικοινωνίας (interface) μεταξύ του ερευνητή και των ερωτώμενων, με άμεσο ή έμμεσο τρόπο, ανάλογα με τη μέθοδο συλλογής των δεδομένων. Οι ερωτήσεις διατυπώνονται με τέτοιο τρόπο ώστε μέσω των απαντήσεων να λαμβάνονται οι απαιτούμενες πληροφορίες για να θεωρηθεί η μελέτη επιτυχής. Το έντυπο αυτό, όπως και οι οδηγίες για τη συμπλήρωσή του μπορεί να αποσταλεί ταχυδρομικά, μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (email), μέσω τηλεφώνου, ή να δοθεί και να συμπληρωθεί με προσωπική επαφή του ερευνητή με τον ερωτηθέντα, ώστε να εξασφαλιστεί η άμεση και βέβαιη συμπλήρωσή του.

Για τη δημιουργία ενός ερωτηματολογίου λήφθηκαν υπ' όψιν ορισμένα χαρακτηριστικά ώστε η έρευνα να είναι επιτυχημένη και ορθή.

- ο Πληρότητα

- ο Σαφήνεια
- ο Συνοχή
- ο Κατάλληλη δομή.
- ο Να περιλαμβάνει ερωτήματα ελέγχου.
- ο Να είναι κατά το δυνατόν σύντομο.
- ο Να έχει τελειότητα παρουσίασης από τεχνικής πλευράς.
- ο Να περιλαμβάνει βασικές οδηγίες συμπλήρωσης και εννοιολογικές επεξηγήσεις.

Η έρευνα στάλθηκε σε όλες τις κεντρικές βιβλιοθήκες των ελληνικών πανεπιστημίων την περίοδο 2013 -2014. Για την καταγραφή και συλλογή των υπηρεσιών που προσφέρουν οι βιβλιοθήκες των πανεπιστημίων σήμερα στους φοιτητές με ειδικές ανάγκες, στην παρούσα έρευνα χρησιμοποιήθηκε η ποσοτική μέθοδος έρευνας και συγκεκριμένα το ερωτηματολόγιο. Ειδικότερα δημιουργήθηκε ένα δομημένο ερωτηματολόγιο, με ερωτήσεις ανοιχτού και κλειστού τύπου το οποίο στάλθηκε στους προϊσταμένους των βιβλιοθηκών σε ηλεκτρονική μορφή μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου. Για την σύνταξη και ολοκλήρωση του ερωτηματολογίου δόθηκε ιδιαίτερη προσοχή ώστε να αποφευχθούν συντακτικά λάθη και οι ερωτήσεις να είναι σαφείς αλλά και να μην κουράζουν τους ερωτηθέντες. Συνολικά στάλθηκαν 39 ερωτηματολόγια, σε όλες δηλαδή τις ακαδημαϊκές ελληνικές βιβλιοθήκες και δόθηκε περιθώριο απάντησης έως δεκαπέντε ημέρες. Από αυτά τελικά απαντήθηκαν τα 19 σε ποσοστό δηλαδή 48,7%. Αρχικά έγινε αποστολή του ερωτηματολογίου μέσω ηλεκτρονικού ταχυδρομείου (e – mail) και λόγω του ότι μέσα στο χρονικό πλαίσιο που είχαμε θέσει οι απαντήσεις που λάβαμε ήταν ελάχιστες, επικοινωνήσαμε και τηλεφωνικά με όλους για να ολοκληρωθεί η έρευνα.

Ο ηλεκτρονικός τρόπος έχει πολλά πλεονεκτήματα όπως την χρήση οπτικών μέσων, το αρκετά χαμηλό κόστος, ότι χρειάζεται λίγο χρόνο για να διεξαχθεί η διαδικασία και ότι δίνει την δυνατότητα για έλεγχο και εξασφάλιση συμπληρωμένων ερωτηματολογίων.

Κάποια από τα μειονεκτήματα αυτού του τρόπου συλλογής δεδομένων είναι ότι ο παραλήπτης μπορεί να μην είναι αυτός που τελικά απάντησε, μόνο αυτοί που

ενδιαφέρονται πιθανόν να απαντήσουν και ότι υπάρχει μικρός βαθμός συνεργασίας με τους ερευνητές.

Αποτελέσματα

Από την έρευνα μας μέσω των ερωτηματολογίων που αποστείλαμε παρουσιάζονται παρακάτω σε μορφή πινάκων τα αποτελέσματα των ερωτήσεων που θέσαμε. Η επεξεργασία των ερωτηματολογίων έγινε στο πρόγραμμα excel και με χρήση στατιστικών συναρτήσεων για να δημιουργήσουμε τους πίνακες. Επιλέχθηκε το συγκεκριμένο πρόγραμμα λόγω του ότι δεν είχαμε μεγάλο πλήθος απαντήσεων και δεδομένων.

Αναλυτικότερα, πρώτη ερώτηση ήταν σε ποιο πανεπιστημιακό ίδρυμα ανήκει η κάθε βιβλιοθήκη. Η επόμενη ερώτηση ήταν αν έχουν παρέχουν οι βιβλιοθήκες υπηρεσίες σε άτομα με ειδικές ανάγκες.

Υπηρεσίες Βιβ/κων σε φοιτητές με ειδικές ανάγκες	
Ναι	13
Όχι	6

Όσοι από τους ερωτηθέντες απάντησαν θετικά στο αν έχουν στις υπηρεσίες τους την εξυπηρέτηση των φοιτητών με ειδικές ανάγκες, οι περισσότεροι έχουν εντάξει την υπηρεσία αυτή από το 2000 και μετά. Πιο συγκεκριμένα από τις 13 θετικές απαντήσεις οι 11 έχουν την υπηρεσία από το 2000 κι έπειτα.

Παρακάτω απεικονίζεται πόσες βιβλιοθήκες εξυπηρετούν μόνο φοιτητές του ιδρύματος τους και πόσες φοιτητές και εξωτερικούς χρήστες.

Εξυπηρέτηση φοιτητών ή και εξωτερικών χρηστών	
Μόνο φοιτητές	5
Φοιτητές & εξωτερικούς χρήστες	14

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται πόσες βιβλιοθήκες εξυπηρετούν επιτόπου τους χρήστες, πόσες online, πόσες και επιτόπου και online και πόσες καθόλου.

Εξυπηρέτηση χρηστών επιτόπια ή online	
Επιτόπια	12
Επιτόπια & Online	5
Online	1
Η υπηρεσία δεν υπάρχει	1

Τα επόμενα στοιχεία αφορούν στην αύξηση ή όχι της χρήσης της βιβλιοθήκης και των υπηρεσιών από άτομα με ειδικές ανάγκες.

Αύξηση χρήσης της βιβλιοθήκης από άτομα με ειδικές ανάγκες	
Ναι	4
Όχι	15

Η επόμενη ερώτηση σχετίζεται με την επιθυμία των φοιτητών με ειδικές ανάγκες να ενταχθούν στην ευρύτερη κοινότητα με τους υπόλοιπους φοιτητές.

Επιθυμία Ένταξης	
Ναι	5
Όχι	5
Ορισμένες φορές	6

Δεν υπάρχουν μέλη ΑΜΕΑ	3
------------------------	---

Οι υπηρεσίες που ως επί το πλείστον προσφέρουν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες στους φοιτητές με ειδικές ανάγκες είναι:

- ❖ Βοήθεια στην φωτοτύπηση υλικού
- ❖ Βοήθεια στην παροχή υλικού
- ❖ Βοήθεια τροποποίησης του κανονισμού που αφορά στον δανεισμό
- ❖ Ειδικές ξεναγήσεις στο χώρο
- ❖ Συσκευές τηλεματικής
- ❖ Βιβλία εύκολα προς ανάγνωση
- ❖ Μετάφραση Braille

Από τις 19 βιβλιοθήκες οι δύο δεν προσφέρουν καμία από τις παραπάνω υπηρεσίες ενώ οι 15 από αυτές προσφέρουν κυρίως την φωτοτύπηση του υλικού, την παροχή υλικού και την τροποποίηση του κανονισμού.

Ο επόμενος πίνακας έχει να κάνει με το αν οι χρήστες ζητούν από τις βιβλιοθήκες και κάποιες υπηρεσίες επιπλέον από αυτές που δύνανται να προσφέρουν.

Ζήτηση επιπλέον υπηρεσιών	
Ναι	5
Όχι	12

Παρακάτω φαίνονται τα αποτελέσματα στην ερώτηση αν θεωρούν απαραίτητη την ένταξη της εξυπηρέτησης σε φοιτητές με ειδικές ανάγκες στις υπηρεσίες τους.

Απαραίτητη η ένταξη της εξυπηρέτησης φοιτητών με ειδικές ανάγκες	
Αρκετά	5
Πολύ	7
Πάρα πολύ	7

Καθόλου	0
---------	---

Στον επόμενο πίνακα δίνονται οι απαντήσεις στην ερώτηση αν έχουν οι βιβλιοθήκες τις κατάλληλες υποδομές και εργαλεία για την εύκολη μετατροπή του υλικού σε μορφή εύχρηστη από τους ΦμεΑ.

Ύπαρξη υποδομών & εργαλείων για την μετατροπή του υλικού σε εύχρηστη μορφή για τους ΦμεΑ	
Ναι	3
Όχι	12
Μέτριο επίπεδο	4

Η επόμενη ερώτηση σχετίζεται με το αν οι βιβλιοθήκες έχουν διοργανώσει σεμινάρια ή εκπαιδευτικά προγράμματα για το προσωπικό τους, έτσι ώστε να μπορούν να ανταπεξέρχονται στις ανάγκες των μελών τους.

Διεξαγωγή σεμιναρίων ή εκπαιδευτικών προγραμμάτων για το προσωπικό	
Ναι	8
Όχι	11

Ο επόμενος πίνακας μας δείχνει κατά πόσο το προσωπικό της κάθε βιβλιοθήκης είναι πρόθυμο συνεργάσιμο έτσι ώστε να εξυπηρετεί χρήστες με ειδικές ανάγκες.

Προθυμία & συνεργατικότητα προσωπικού	
Αρκετά	4
Πολύ	10
Πάρα πολύ	5

Και ο επόμενος πίνακας έχει να κάνει με το προσωπικό των βιβλιοθηκών και κατά πόσο άνετα ή όχι νιώθει ως προς την εξυπηρέτηση ατόμων με ειδικές ανάγκες.

Άνεση του προσωπικού ως προς την εξυπηρέτηση χρηστών με ειδικές ανάγκες	
Λίγο	2
Αρκετά	11
Πολύ	4
Πάρα πολύ	2

Στην ερώτηση για το αν διαθέτουν άλλες μεθόδους διανομής και προσφοράς των υπηρεσιών τους, όπως για παράδειγμα προγράμματα για άτομα με αναπηρίες που είναι καθηλωμένα στο σπίτι, όλοι απάντησαν αρνητικά. Δηλαδή αν κάποιος φοιτητής με ειδικές ανάγκες είναι καθηλωμένος στο σπίτι ή δεν μπορεί να έχει πρόσβαση στην βιβλιοθήκη του πανεπιστημίου του, δεν θα εξυπηρετηθεί καθόλου.

Η επόμενη ερώτηση αφορά στις πηγές χρηματοδότησης των υπηρεσιών που προσφέρουν οι βιβλιοθήκες σε φοιτητές με ειδικές ανάγκες. Σχεδόν όλοι απάντησαν πως χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκά προγράμματα, από το ΕΠΕΑΕΚ και μόνο δύο χρηματοδοτούνται από το ακαδημαϊκό ίδρυμα στο οποίο ανήκουν. Ουσιαστικά παίρνουν κάποιο μερίδιο από τον ετήσιο προϋπολογισμό.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα αποτελέσματα στην ερώτηση αν οι ανάγκες των φοιτητών με ειδικές ανάγκες διαφέρουν από αυτές των υπολοίπων φοιτητών.

Διαφορά πληροφοριακών αναγκών ΦμεΑ από τους υπόλοιπους	
Ναι	5
Όχι	14

Τα αποτελέσματα της ερώτησης για το αν η σχέση Βιβλιοθήκης και ΑΜΕΑ είναι προβληματική ή διακατέχεται από ένα είδος προκατάληψης παρατίθενται παρακάτω.

Προκατάληψη για την σχέση Βιβλιοθήκης & ΑΜΕΑ	
Καθόλου	10
Λίγο	1
Μέτρια	7
Πολύ	1
Πάρα πολύ	0

Στην επόμενη ερώτηση ζητήθηκε από τις βιβλιοθήκες να αξιολογήσουν την υπηρεσία εξυπηρέτησης των μελών με ειδικές ανάγκες σύμφωνα και με την ανταπόκριση που έχει από τα μέλη.

Αξιολόγηση της υπηρεσίας εξυπηρέτησης των ΦμεΑ	
Αδιάφορη	4
Μέτρια	8
Καλή	4
Πολύ καλή	1
Δεν υπάρχει η υπηρεσία	2

Οι απαντήσεις στην ερώτηση σχετικά με το ποια ζητήματα απασχολούν τους ΦμεΑ όσον αφορά τις βιβλιοθήκες δίνονται παρακάτω.

Ζητήματα που απασχολούν τους ΦμεΑ ως προς τις βιβλιοθήκες	
Προγράμματα ή λογισμικά μετατροπής υλικού σε εύχρηστη μορφή	4
Πρόσβαση στο έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό της βιβλιοθήκης	5
Εύκολη πρόσβαση στο κτίριο	2

Παρεχόμενα δικαιώματα της φοιτητικής τους ιδιότητας	2
---	---

Η τελευταία ερώτηση ήταν ανοιχτού τύπου χωρίς δέσμευση συγκεκριμένης απάντησης. Το ερώτημα ήταν ποιος ή ποιοί είναι οι μελλοντικοί στόχοι και σκοποί της βιβλιοθήκης σε ότι αφορά το τμήμα που αφορά τους χρήστες με ειδικές ανάγκες.

Ορισμένοι δεν απάντησαν καθόλου, κάποιοι ανέφεραν ότι θα εξελίξουν τις υπηρεσίες τους αν παρουσιαστούν περισσότεροι χρήστες με ειδικές ανάγκες. Μερικοί απάντησαν ότι θα εξελίξουν τις υπηρεσίες τους μέσω και του site www.amelib.gr σε συνεργασία με τις υπόλοιπες βιβλιοθήκες που συμμετέχουν σε αυτό με σκοπό τη δημιουργία μιας προσβάσιμης πολυτροπικής ηλεκτρονικής βιβλιοθήκης. Επίσης ανέφεραν τη δημιουργία εθελοντικών ομάδων φοιτητών που θα υποστηρίζουν τους ΦμεΑ και θα μετατρέπουν σε προσβάσιμη μορφή το πληροφοριακό υλικό. Ακόμη ανέφεραν την αναπαραγωγή ομιλούντων βιβλίων, την αναβάθμιση του σταθμού εργασίας των ατόμων με ειδικές ανάγκες, πρόσθετο τεχνικό εξοπλισμό, αλλά και την αύξηση των κονδυλίων για τις ειδικές υπηρεσίες που απαιτούνται καθώς και εισαγωγή νέων τεχνολογιών και δημιουργία υλικοτεχνικών υποδομών.

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα παραπάνω αποτελέσματα από την έρευνα που έγινε μέσω του ερωτηματολογίου που αποστείλαμε, συμπεραίνουμε ότι λίγες είναι οι σύγχρονες ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες που έχουν στις υπηρεσίες τους την εξυπηρέτηση των φοιτητών με ειδικές ανάγκες. Και όσες από αυτές εξυπηρετούν χρήστες με αναπηρία δυστυχώς, δεν καλύπτουν όλες τις ενδεχόμενες ανάγκες των χρηστών κυρίως λόγω έλλειψης οικονομικών κονδυλίων είτε από την χώρα είτε από την διοίκηση του κάθε Πανεπιστημίου. Είναι λυπηρό στην εποχή που διανύουμε, που η τεχνολογία καλπάζει με ρυθμούς γοργούς και η πληροφόρηση αλλά και η εκπαίδευση μπορεί να γίνεται άμεσα με το πάτημα ενός και μόνο κουμπιού, να μην μπορούν άτομα με ειδικές ανάγκες να έχουν τα συγγράμματα των μαθημάτων που απαιτούνται για τις σπουδές τους. Η εκάστοτε κυβέρνηση θα πρέπει να συμπεριλάβει στις υποχρεώσεις της και

την σωστή εξυπηρέτηση καθώς και εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, να τους ενσωματώσει στην κοινωνία σαν αδιαίρετο τμήμα της.

Τέλος και η εκάστοτε διοίκηση του κάθε Πανεπιστημίου θα πρέπει να δημιουργήσει υπηρεσίες για την εξυπηρέτηση των φοιτητών με αναπηρία και να συμπεριλαμβάνει στον ετήσιο προϋπολογισμό της κονδύλια για το συγκεκριμένο θέμα αλλά και να εκπαιδεύει κατάλληλα το προσωπικό των βιβλιοθηκών ώστε να μπορούν με άνεση και χωρίς προκατάληψη να εξυπηρετούν τους χρήστες με αναπηρίες.

Παράρτημα
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το παρακάτω ερωτηματολόγιο αποτελεί τμήμα του ερευνητικού μέρους πτυχιακής εργασίας της φοιτήτριας Ειρήνης Γκέκα, του Α.Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης με θέμα :
«Σύγχρονες Ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες: οι υπηρεσίες που προσφέρουν στους φοιτητές με ειδικές ανάγκες».

Υπεύθυνος καθηγητής: Γιώργος Χριστοδούλου, καθηγητής εφαρμογών.

E – Mail επικοινωνίας: eirinigkeka85@gmail.com

1. Σε ποιο ακαδημαϊκό ίδρυμα ανήκει η βιβλιοθήκη σας;

.....

2. Υπάρχει στις υπηρεσίες σας η εξυπηρέτηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες;

Ναι

Όχι

3. Αν ναι, από ποια χρονολογία και έπειτα;

.....

4. Εξυπηρετείτε αποκλειστικά και μόνο φοιτητές ή και εξωτερικούς χρήστες με ειδικές ανάγκες;

Μόνο φοιτητές

Φοιτητές & Εξωτερικούς χρήστες

5. Η εξυπηρέτηση είναι επιτόπια στο χώρο της βιβλιοθήκης ή και online μέσω της ιστοσελίδας σας;

Επιτόπια

Online

Άλλο

6. Πόσοι είναι στο σύνολο τους οι ενεργοί χρήστες της βιβλιοθήκης σας και πόσοι είναι οι χρήστες με ειδικές ανάγκες;

Ενεργοί χρήστες

Χρήστες Α.Μ.Ε.Α.

7. Έχετε διαπιστώσει αύξηση χρήσης της βιβλιοθήκης από άτομα με ειδικές ανάγκες;

Ναι

Όχι

8. Υπάρχει από τους φοιτητές με ειδικές ανάγκες η επιθυμία ένταξής τους στην "ομάδα" με τους υπόλοιπους αρτιμελείς χρήστες;

Ναι

Όχι

Ορισμένες φορές

9. Ποιες υπηρεσίες δύνασθε να προσφέρετε στους χρήστες σας;

Βοήθεια στην φωτοτύπηση υλικού

Βοήθεια στην παροχή υλικού

Βοήθεια τροποποίησης του κανονισμού που αφορά στον δανεισμό

Ειδικές ξεναγήσεις στο χώρο

Μετάφραση Braille

Βιβλία εύκολα προς ανάγνωση

Ηχογράφηση για τυφλούς

Ψηφιακά – υποτιτλισμένα βιβλία

Συσκευές τηλεματικής

10. Εκτός από τις υπηρεσίες που προσφέρετε, σας έχουν ζητήσει κάτι διαφορετικό οι χρήστες;

Ναι

Όχι

11. Θεωρείτε απαραίτητο, αν όχι όλες οι βιβλιοθήκες, τουλάχιστον οι ακαδημαϊκές να εντάξουν στις υπηρεσίες τους την εξυπηρέτηση σε άτομα με ειδικές ανάγκες;

Καθόλου

Λίγο

Αρκετά

Πολύ

Πάρα πολύ

12. Υπάρχουν οι κατάλληλες υποδομές και εργαλεία στην βιβλιοθήκη σας που βοηθούν στην μετατροπή υλικού σε μορφή εύχρηστη για τους χρήστες αυτούς;

Ναι

Όχι

Σε μέτριο επίπεδο

13. Έχετε διεξάγει ή προσφέρει τη δυνατότητα να παρακολουθήσουν κάποια σεμινάρια ή εκπαιδευτικά προγράμματα το προσωπικό της βιβλιοθήκης σας, για να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες των χρηστών αυτών;

Ναι

Όχι

14. Έχουν ενημερωθεί και εκπαιδευτεί όλοι ή μόνο όσοι το ήθελαν;

.....

15. Το προσωπικό είναι πρόθυμο και συνεργάσιμο ως προς την εξυπηρέτηση των ατόμων αυτών;

Καθόλου

Λίγο

Αρκετά

Πολύ

Πάρα πολύ

16. Πόσο άνετα νιώθει το προσωπικό με την παροχή υπηρεσιών σε φοιτητές με ειδικές ανάγκες;

Καθόλου

Λίγο

Αρκετά

Πολύ

Πάρα πολύ

17. Διαθέτετε εναλλακτικές μεθόδους διανομής και προσφοράς υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα: προγράμματα για άτομα με αναπηρίες που είναι καθηλωμένα στο σπίτι;

Ναι

Όχι

18. Η διοίκηση του ιδρύματος στο οποίο ανήκετε, συμβάλλει σε αυτή την προσπάθεια ή μένει αμέτοχη;

.....
.....

19. Ποιες οι πηγές χρηματοδότησης των “ειδικών” αυτών υπηρεσιών, τεχνολογιών και μηχανημάτων που απαιτούνται για την σωστή εξυπηρέτηση των ατόμων με ειδικές ανάγκες;

.....
.....
.....

20. Οι πληροφοριακές ανάγκες των χρηστών με ειδικές ανάγκες, διαφέρουν από εκείνες των αρτιμελών;

Ναι

Όχι

21. Θεωρείτε πως η σχέση Α.Μ.Ε.Α. - Βιβλιοθήκης είναι προβληματική ή ενδεχομένως ότι διακατέχεται από ένα είδος προκατάληψης;

Καθόλου

Λίγο

Μέτρια

Πολύ

Πάρα πολύ

22. Ποια θεωρείτε πως είναι τα ζητήματα που απασχολούν τα Α.Μ.Ε.Α. όσον αφορά τις βιβλιοθήκες ;

Παρεχόμενα δικαιώματα της φοιτητικής τους ιδιότητας

Εύκολη πρόσβαση στο κτίριο

Πρόσβαση στο έντυπο και ηλεκτρονικό υλικό της βιβλιοθήκης

Προγράμματα ή λογισμικά μετατροπής υλικού σε εύχρηστη μορφή

Άλλο

23. Πώς κρίνετε τη λειτουργία της συγκεκριμένης υπηρεσίας της βιβλιοθήκης σας, σύμφωνα και με την ανταπόκριση που έχει από τα μέλη της;

Αδιάφορη

Μέτρια

Καλή

Πολύ καλή

24. Ποιος ή ποιοι είναι οι μελλοντικοί στόχοι και σκοποί της βιβλιοθήκης σας, σε ότι αφορά το συγκεκριμένο τμήμα των χρηστών σας;

.....
.....
.....
.....
.....

Σας ευχαριστώ για τον χρόνο σας.

Ελληνική Βιβλιογραφία

1. Αβραμίδης, Ηλίας και Ευφροσύνη Καλύβα. Μέθοδοι έρευνας στην ειδική αγωγή: θεωρία και εφαρμογές. Αθήνα: Παπαζήση, 2006.
2. Αγγελοπούλου–Σακαντάμη, Ν. Ειδική αγωγή: βασικές αρχές και μέθοδοι. Θεσσαλονίκη: Κ. Χριστοδουλίδη, 2002.
3. Αγοργιαννίτης, Ηλιοπούλου, Τσάκωνας,, Σπύρος, Εφηλιάνα, Γιάννης. «Συστήματα Σήμανση ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών: το παράδειγμα της Βιβλιοθήκης και Υπηρεσίας Πληροφόρησης του Πανεπιστημίου Πατρών.» ΔΗΚΥΘΟΣ. Ιόνιο Πανεπιστήμιο. 16 Δεκ. 2013 <<http://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/10773>>.
4. Δελασσούδας, Λαυρέντιος. Εισαγωγή στην ειδική παιδαγωγική: από τη θεωρία στην πράξη. 4 τ. Αθήνα: [χ.ε.], 2006.
5. Ευρωπαϊκή επιτροπή. Ευρωπαϊκός οδηγός ορθής πρακτικής: παροχή ίσων ευκαιριών στα άτομα με ειδικές ανάγκες. Λουξεμβούργο: Υπηρεσία επίσημων εκδόσεων των ευρωπαϊκών κοινοτήτων, 1996.
6. Ζώνιου-Σιδέρη, Αθηνά. Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους. Αθήνα: Πεδίο, 2011.
7. Ζώνιου-Σιδέρη, Αθηνά, επιμ. Άτομα με ειδικές ανάγκες και η ένταξή τους. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, 2000.
8. Ζώνιου–Σιδέρη, Αθηνά. Ένταξη: ουτοπία ή πραγματικότητα: : η εκπαιδευτική και πολιτική διάσταση της ένταξης των μαθητών με ειδικές ανάγκες. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, 2000.
9. Ζώνιου–Σιδέρη, Ντεροπούλου–Ντέρου, Αθηνά, Ευδοξία, επιμ. Παιδιά και νέοι με προβλήματα όρασης: η πρόσβαση στην εκπαίδευση. Αθήνα: Πεδίο, 2011.
10. Ιωσηφίδης, Θεόδωρος. Ποιοτικές μέθοδοι έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες. Αθήνα: Κριτική, 2008.
11. Καλαντζή–Αζίζι, Ζαφειροπούλου, Αναστασία, Μαρία, επιμ. Προσαρμογή στο σχολείο: πρόληψη και αντιμετώπιση δυσκολιών. Αθήνα: Ελληνικά γράμματα, 2004.

12. Κανάρη, Χαρίκλεια. Απόψεις και αντιλήψεις των ατόμων με προβλήματα όρασης για τον μουσειακό χώρο. Δ.Δ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών , Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, 2009. Βόλος: [χ.ε.], 2009.
13. Καραγιάννη, Κατερίνα. Πρόσβαση των φοιτητών με αναπηρίες και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Δ.Δ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών Παιδαγωγικό Τμήμα Προσχολικής Εκπαίδευσης, 2013. Βόλος: [χ.ε.], 2013.
14. Κουλικούρδη, Άννα. «Ακαδημαϊκές Βιβλιοθήκες και Φοιτητές με Αναπηρία (ΦμεΑ).» ΛΗΚΥΘΟΣ. Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων. 17 Δεκ. 2013 <<http://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/11419>>.
15. Λιβανίου, Ελένη. Μαθησιακές δυσκολίες και προβλήματα συμπεριφοράς στην κανονική τάξη. Αθήνα: Κέδρος, 2004.
16. Λυδάκη, Άννα. Ποιοτικές μέθοδοι της κοινωνικής έρευνας. Αθήνα: Καστανιώτης, 2001.
17. Παναγιώτογλου, Π.Κ.. «Προσέγγιση της αναγκαιότητας του ρόλου της ψηφιακής διδασκαλίας στην εκπαιδευτική διαδικασία και οι υπηρεσίες της σύγχρονης Ακαδημαϊκής Βιβλιοθήκης.» ΛΗΚΥΘΟΣ. ΤΕΙ Λάρισας. 17 Δεκ. 2013 <<http://lekythos.library.ucy.ac.cy/handle/10797/11393>>.
18. Παντελιάδου, Σουζάνα. Μαθησιακές δυσκολίες και εκπαιδευτική πράξη: τι και γιατί. Αθήνα: Πεδίο, 2011.
19. Παπαδημητρίου, Γιάννης. Μέθοδοι επεξεργασίας ερωτηματολογίων : συνοδεύεται απο δισκέτα με πρόγραμμα Η/Υ. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 1990.
20. Παρασκευόπουλος, Ιωάννης Ν.. Μεθοδολογία επιστημονικής έρευνας. Αθήνα: [χ.ε.], 1993.
21. Πολεμικός, Νικήτας, επιμ. Εκπαίδευση παιδιών με ειδικές ανάγκες: μια πολυπρισματική προσέγγιση. Αθήνα: Πεδίο, 2010.
22. Προδρομίδης, Πρόδρομος-Ιωάννης Κ.. Η τέχνη της έρευνας. Αθήνα: [χ.ό.], 2005.
23. Σούλης, Σπυρίδων – Γεώργιος. Τα παιδιά με βαριά νοητική καθυστέρηση και ο κόσμος τους: άτομα με πολλαπλές αναπηρίες. Αθήνα: Gutenberg, 1997.

24. Σουρλαντζή, Πηγή. Οι απόψεις των διδασκόντων για τη μαθησιακή πρόσβαση των κωφών φοιτητών. Δ.Δ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Σχολή Επιστημών του ανθρώπου Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, 2012. Βόλος: [χ.ε.], 2012.
25. Στασινός, Δημήτρης Π.. Η ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα: αντιλήψεις, θεσμοί και πρακτικές. Κράτος και ιδιωτική πρωτοβουλία 1906 – 1989. Αθήνα: Gutenberg, 2001-1991.
26. Τάνου, Κατερίνα. Εκπαιδευτικές απόψεις και παρεμβάσεις στην τυφλοκώφωση. Δ.Δ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, 2009. Βόλος: [χ.ε.], 2009.
27. Τσαλκιτζή, Θάλεια. «Δανειστικές υπηρεσίες βιβλιοθήκης σε χρήστες με ειδικές ανάγκες - Αξιοποίηση της υπηρεσίας SDI (Selected Dissemination of Information).» ΛΗΚΥΘΟΣ. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο. 16 Δεκ. 2013 <<http://lekythos.library.ucy.ac.cy>>.
28. Φίλιας, Βασίλης, επιμ. Εισαγωγή στη μεθοδολογία και τις τεχνικές των κοινωνικών ερευνών. Αθήνα: Gutenberg, 1996.
29. Χάλαζα, Βασιλική. Κοινωνική στήριξη και άτομα με σοβαρά προβλήματα όρασης. Δ.Δ. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας Σχολή Επιστημών του ανθρώπου Παιδαγωγικό Τμήμα Ειδικής Αγωγής, 2011. Βόλος: [χ.ε.], 2011.

Ξένη Βιβλιογραφία

1. Cooper, Paul, Colin J. Smith και Graham Upton. Emotional and behavioural difficulties : theory to practice. London ; New York: Routledge ; Falmer,, 1994.
2. Cornwall, John και Janet Tod. Emotional and behavioural difficulties. London: David Fulton, 1998
3. Disabled Student Programs and Services (DSPS). ccsf. City College of San Francisco. 17 Δεκ. 2013 <http://www.ccsf.edu/dam/Organizational_Images/Department/Disabled_Students_Programs_and_Services/documents/DSPS_Student_Handbook.pdf>.

4. Hall, Haelay, Tim, Mick. «The Experience of Learning at University by Disabled Students in Geography, Earth and Environmental Sciences and Related Disciplines.» glos. University of Gloucestershire. 17 Δεκ. 2013 <<http://www2.glos.ac.uk/gdn/icp/student%20survey.pdf>>.
5. Leicester, Mal. Disability voice : towards an enabling education / Mal Leicester. London, Philadelphia: Jessica Kingsley, 1999.
6. Mason, Jennifer. Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας. Αθήνα: Πεδίο, 2011.
7. McLinden, Mike και Stephen McCall. Learning through touch: supporting children with visual impairment and additional difficulties. London: David Fulton, 2002.
8. Oliver, Michael. Αναπηρία και πολιτική. Μετάφρ. Θ. Μπεκερίδου. Επιμ. Θ. Μπεκερίδου. Αθήνα: Επίκεντρο, 2009.
9. Subramaniam, Mega, Rebecca Oxley και Christie Kodama. «School Librarians as Ambassadors of Inclusive Information Access for Students with Disabilities.» School Library Research. 16 (2013): 1-34.
10. Wehman, Paul. Life beyond the classroom : transition strategies for young people with disabilities. Baltimore, Md. ; London: P. H. Brookes, 2006.